

Swietie Sranang

**Kan me nog meer vertellen. Herinneringen aan een rot
jeugd**

Don Walther

bron

Don Walther, *Swietie Sranang*. Laetitia Boeken, Rotterdam z.j. [1993]

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/walt004swie01_01/colofon.htm

© 2007 dbnl / Don Walther

*Dit boekje wordt opgedragen aan al diegenen wier naam erin genoemd is;
tevens aan de nagedachtenis van mijn vriend Ewald Meyer;
en last but not least aan Nettie, die steeds bereid is met het grootste geduld naar
mijn verhalen te luisteren en mij maar blijft aanmoedigen, ook wanneer ik het niet
meer zie zitten.*

Mooie woorden zijn niet waar en ware woorden zijn niet mooi

Wegwezen

SWIETIE SRANANG wordt het land aangeduid door de lieden die er vandaan komen. Dan volgt steevast een opsomming van de geneugten: overheerlijk klimaat, altijd zon, je kunt er rustig en goedkoop leven, de mensen zijn vredelievend en gastvrij van aard en verkeren in grote harmonie met elkaar; voorbeeld voor de wereld van een harmonische multiculturele samenleving, een soort Verenigde Naties in miniatuur. Zat economische mogelijkheden; geen gebrek aan ruimte.

Vraagt men hun waarom ze dan toch niet teruggaan en de voorkeur blijven geven aan Europa met zijn hardheid, zijn verschrikkelijk klimaat, zijn ongastvrije mensen, zijn vereenzaming, zijn onpersoonlijke sfeer, zijn discriminatie, dan blijkt steeds weer een of andere rotzak het leefklimaat te verzieken en terugkeer onmogelijk te maken.

Voor de tweede wereldoorlog was dat meneer Colijn die als minister president van Nederland met zijn

bezuinigingspolitiek het land doodwurgde. Met honderden vluchtten de autochtonen om elders een beter bestaan op te bouwen cq. asiel te zoeken. Destijds waren het de Nederlandse Antillen en in mindere mate Indonesië en de Verenigde Staten van Amerika die als sanctuarium fungeerden.

Na de tweede wereldoorlog verschenen Johan Adolf Pengel en zijn boezemvriend later doodsvijand toen weer boezemvriend, David Findlay- ten tonele. Deze heren, vooral de eerstgenoemde introduceerden het systeem om volstrekt hersenloze imbecielen met als enige kwalificatie een partijkaart of een familieband op de hoogste posten in den lande te plaatsen. De buffelpickers, zoals men de incompetenten lieden die op belangrijke posten belandden ging aanduiden vanwege hun grote gelijkenis met de zwarte vogels ook wel kawfoetoeboys geheten, die zich in de buurt van koeien plegen op te houden om zich te goed te doen aan de parasieten die op hun huid zitten, brachten het land prompt in de vernieling en zorgden voor een hernieuwde exodus van mensen die het in eigen land helemaal niet meer zagen zitten. Na elke verkiezing namen tegenstanders, voordat zij de laan werden uitgestuurd, of promotiekansen in rook zagen opgaan, de benen om elders hun heil te zoeken.

Toen kwam die andere Joop -meneer Joop den Uyl- op de proppen die vond dat het land zonedig onafhankelijk moest worden. Hij en zijn medestanders zowel in Sranang als in Blanda bekommerden zich weinig om de eisen die men pleegt te stellen aan een levenskrachtige democratie zoals daar zijn: een geletterde bevolking, een democratische geestesgesteldheid een sterk arbeidsethos, hechte familiewaarden, een verlicht en sterk leiderschap, het vermogen moderne ideeën van elders te absorberen en een synthese tot stand te brengen met traditionele

waarden. Ze hebben het geweten ook. Nauwelijks was de gedachte geopperd of de autochtonen namen bij bosjes de vlucht als zat Mefisto-feles zelf ze op de hielen. Zo bang waren ze voor elkaar.

Binnen vijf jaar na deze onafhankelijkheid kwam de reïncarnatie van Papa Doc Duvalier (alias de Gesel Gods) genaamd Desi Bouterse uit de blauwe hemel vallen -sommigen beweren uit de hel- om de puntjes op de i te zetten. Degenen die nog hoop hadden gekoesterd in eigen land een bestaan te kunnen opbouwen werden met bommen en granaten uitgedreven. Desi Bouterse en zijn buffelpikkers maakten een belofte van Johan Adolf Pengel tot realiteit: ‘Het Eenheidsfront heeft ons land gebracht op de rand van de afgrond’ zei de grote Johan Adolf Pengel in de verkiezingscampagne van 1958 aan zijn volgelingen. ‘Onder mijn leiding zullen wij een grote stap voorwaarts doen.’

Laten wij aanstonds de mythe uit de wereld helpen als zou Sranang zo swietie zijn. Integendeel. Het is geen best land; is dat nooit geweest ook. Vroeger niet, nu ook niet. Het werd niet gegrondvest op harmonie of tolerantie maar op conflict en haat. Dat was al zo voor de blanken er voet aan wal zetten. De Indianen die er ronddoelden (Arowakken, Warrauws, Caraïben, Surinen of hoe ze zich verder ook mochten noemen), plachten elkaar al uit te roeien vermoedelijk uit pure verveling, bij wijze van sport of uit vendetta. De kolonialen die er ten tonele verschenen deden een duit in het zakje. Groot was de onderlinge haat en rivaliteit tussen Joden en blanken, tussen blanken onderling en Joden onderling. De Ashkenazim en de Sephardim bijvoorbeeld gunden elkander nauwelijks het licht in de ogen.

De planters kwamen niet in het land om er zich blijvend te vestigen, dynastieën te vormen en leiding te

geven aan de maatschappelijke, sociale en politieke ontwikkelingen zoals in overig Amerika. Het was zuiver een kwestie van geld verdienen en *wegwezen*. Zaken van blijvende waarde werden daarom niet of nauwelijks tot stand gebracht.

De aangevoerde zwarten brachten hun stammenhaat en nijd mee. Hoe anders is te verklaren dat een betrekkelijk klein aantal blanken instaat was grote groepen lieden berucht om hun gewelddadigheid onder de duim te houden? Door de slavengemeenschap samen te stellen uit elkaar vijandig gezinde elementen zorgden de blanken er wel voor dat nooit een eenheid tegen hen gesmeed kon worden.

Voor de slaven was het natuurlijk ook *wegwezen* geblazen. Toen zij een goed heenkomen in de jungle begonnen te zoeken (toen al sloeg men op de vlucht voor elkaar) gingen ze zich weer stamsgewijs organiseren. Saramaccaners, Aucaners, Paramacaners, Bonni negers, Matuariërs, gingen de nieuw gevormde stammen zich noemen. Op basis van welke kenmerken die werden gevormd is mij nooit helemaal duidelijk geworden want zij waren herkomstig uit een veelheid van Afrikaanse stammen. Wonderlijk is wel dat ze elkaar bleken en blijken te kunnen herkennen en dat was in de praktijk meestal wel voldoende om elkaar naar het leven te staan. Ze hebben in de loop der tijden meer energie besteed aan het bestrijden van elkaar dan aan oorlogvoeren tegen de gemeenschappelijke vijand de witte man. De ondergang van lieden als Bonni, Baron en Joli Coeur die tegenwoordig worden bejubeld als nationale helden ondanks het feit dat ze geen nationale doelstellingen nastreefden, net zo min trouwens als mensen als Pengel en Lachmon en de andere politieke leiders, werd niet door de blanken bewerkstelligd maar door hun eigen rasgenoten.

Toen kwamen de Aziaten in het land en namen hun kaste en religieuze veten mee. Hindoes en Moslims, Sanathans en Ariërs onder de Hindoes, Amadyas en Soennies onder de Moslims, het is toch wel een constante ruzie tussen deze lieden. Ogenschijnlijk vormen ze nu een eenheid maar wacht maar af tot de dag dat de andere etnische groepen zuilen zijn weggewerkt. Dan zullen India en Pakistan in miniatuur in Zuid Amerika verrijzen met alle daarmee gepaard gaande conflicten.

En wat te denken van de zogeheten Creolen? Het waren de blanken die de zwarten -met uitzondering van de bosnegers- en de gemengdbloedigen bijeenveegden tot een grote hoop en ze het etiket Creool opplakten. In de Latijns Amerikaanse landen werd en wordt de term gebruikt om daarmee *autochtone blanken* aan te duiden ter onderscheiding van in Europa geboren. (Simon Bolivar werd aangeduid als Creool hoewel de man geen negerbloed had). Maar in de praktijk blijken ze zichzelf niet als groep te beschouwen. Ze zien zichzelf als zwarten of als mulatten. Wanneer mulatten de term creool een hoogst enkele keer gebruiken dan bedoelen ze hiermee veelal alleen zichzelf mee. De politieke strijd van de vijftiger en zestiger jaren was niet anders dan een strijd om de macht tussen de mulatten die tot dan toe de autochtone sociaal economische elite hadden uitgemaakt en de zwarten. De mulatten dolven hierbij het onderspit omdat de zwarten er in de meerderheid waren dank zij het algemeen kiesrecht en bovendien werden geholpen door de Hindostanen die hun eigen belangen op de lange termijn hiermee trachtten te dienen. De meeste mulatten verlieten het land. Iemand die na een lange afwezigheid een bezoek brengt aan Sranang zal het wel opvallen dat de mensen er erg donker zijn geworden.

Neen. Zo swietie is Sranang toch ook weer niet.

Nooit geweest ook. Het werd en wordt bewoond door haatdragende, gefrustreerde, jaloezse, naijverige, kwaadaardige individuen die elkander het licht in de ogen niet gunnen en etnische groepen die op elkaars vernietiging uit zijn. De daarbij gebruikte wapens zijn uiteenlopend en gevarieerd van aard. Wiesie (zwarte kunst, waarmee je een ander uit de weg kunt ruimen of kwaad kunt berokkenen), achterklap, roddel, karaktermoord en -tegenwoordig- bommen, granaten en Uzi's (dat zijn van die Israëlische snelvuurgeweren waarmee je honderden kogels per minuut op iemand kunt afvuren. De kans dat er eens harmonie zal komen is kleiner dan nul. Het land heeft als nationale staat nauwelijks levensvatbaarheid. Het zal zichzelf economisch nimmer kunnen bedruipen, tenzij het zich bereid verklaart te fungeren als dumpingsplaats voor afval uit de rijke landen of toevluchtsoord voor de Zuid Afrikaanse boeren. Want grondstoffen zijn er niet (meer) te vinden. Het weinige dat er zat is in de loop der jaren al uitgehaald en weggevoerd. Bauxiet heeft nog een tiental jaren mee te gaan waarna het ook daarmee wel gedaan zal zijn. (Aangenomen dat de vakbondsleiders de industrie niet voortijdig om zeep helpen). Het land is niet gunstig gelegen voor de aanvoer van grond en hulpstoffen van elders om die plaatselijk een bewerking te laten ondergaan. Het land heeft geen binnenlandse markt van enige betekenis vanwege de geringe bevolking, die het aantrekkelijk zou kunnen maken voor de vestiging van industrieën. Het heeft weinig geschoolde efficiënte arbeidskrachten die zouden kunnen worden ingezet voor exportindustrieën. Er bestaan geen nationale doelstellingen. Er bestaat geen nationaal gevoel. Het zal een Hindostaan wel een zorg wezen dat Astrid Roemer zo mooi kan schrijven. En welke zwarte of mulat (hoewel die een klein beetje minder racistisch plegen te zijn) kan met de

hand op het hart verklaren dat hij eens een gedicht van Gitra Gajadin heeft gelezen? En het valt te betwijfelen dat een Hindostaan of Javaan koud of warm wordt bij het aanschouwen van de verrichtingen van Ruud Gullit, Frank Rijkaard en meer van die figuren. De man zal nimmer zeggen: ‘Kijk dat is nou een van onze mensen.’

Er is ook geen sprake van een nationale inspanning. Elkeen denkt en redeneert vanuit de eigen groep. Elke inspanning is gericht op de verzwakking van de andere groep. De groepen verachten elkaar hartgrondig, hebben weinig met elkaar gemeen. Zoals een bezoeker uit de West Indies eens opmerkte toen ik hoog opgaf van de harmonie in het land. ‘Deze harmonie is slechts schijn. De bevolkingsgroepen in Suriname doen mij veeleer denken aan paarden, koeien en schapen die in een weide naast elkaar grazen. Zo te zien vreedzaam. Zolang er maar genoeg gras is, zullen ze elkaar wel met rust laten.’

In deze atmosfeer van haat en nijd, onderling wantrouwen en rivaliteit, heeft nooit een leider van nationale allure kunnen gedijen. Degenen die steeds boven kwamen drijven waren altijd weinig belezen, weinig onderlegd of weinig bereisd. Hierdoor hadden en hebben zij geen flauwe notie van wat er in de rest van de wereld te leren valt en zijn ook meestal niet in staat tot het formuleren van maatschappelijke denkbeelden. Zij grossieren in slogans van het type: No spang, Verbroederingspolitiek, Baas in eigen huis, eenheid in verscheidenheid; zonder het vermogen te bezitten deze kreten filosofisch nader uit te bouwen om als koers te dienen voor het land. Een Amerikaanse hoogleraar die de politieke structuur en het politieke gedrag in Suriname was komen bestuderen verklaarde: ‘De mensen die in Suriname kans zien om leider te worden zijn lege tonnen. Het trieste is

dat zij niet weten dat zij niets weten.’

Een man als Johan Adolf Pengel heeft een standbeeld verworven. Op grond waarvan? Welke geweldige dingen heeft deze man voor land en volk gedaan? Hij heeft de zwarten bewust gemaakt zegt men. Welja. Hij heeft de zwarten aangetoond hoe je zonder enige opleiding, ervaring of kwalificatie toch voor de hoogste posten in aanmerking kan worden gebracht. Was de man niet voortijdig aan zijn einde gekomen hij had het land beslist op het kennisniveau van de bosnegers teruggeworpen. De overige leiders David Findlay, Iding Soemita, Jaggernath Lachman, Henck Arron en Desi Bouterse zullen vroeg of laat ook waardig worden bevonden voor een standbeeld. Hopelijk zal men ten behoeve van het nageslacht of geïnteresseerde buitenlanders daarbij een opsomming geven van hun gezamenlijke prestaties ten behoeve van land en volk. De achterkant van een postzegel zal daarvoor zelfs te groot zijn denk ik zo.

Suriname vormt op het Zuid Amerikaanse continent werkelijk een vreemde eend in de bijt. Sommigen spreken zelfs van ‘Het lelijk eendje van Zuid Amerika’. Geen mens die er iets van begrijpt. Het heeft nauwelijks punten van overeenkomst met de buurlanden. Men spreekt er noch Frans, noch Spaans, noch Portugees. En nauwelijks Engels. Een deel spreekt Nederlands, maar daar kom je wel niet ver mee op het continent om van de autochtone talen maar te zwijgen. Men draagt hierdoor geen kennis van de ontwikkelingen in de regio. Terwijl er in overig Amerika een homogeen fysiek prachtig volk aan het ontstaan is uit de vermenging van zwarten, Indianen, blanken enzovoorts, enzovoorts, (de Latinas domineren sinds jaar en dag de Miss World verkiezingen) en men met gemak met elkaar kan communiceren doordat men dezelfde taal of nagenoeg dezelfde taal spreekt,

houdt men in Suriname hardnekkig vast aan het oude. Aparte scholen, aparte clubs, aparte huwelijkswetgeving etc. Er is nu al jaren sprake van een raciale en culturele verstarring. Rasvermenging vindt er nauwelijks (meer) plaats. In de slaventijd en even daarna ontstonden de mulatten die destijds het gezicht van Suriname in het buitenland bepaalden, die het land identiteit gaven. (Het Surinaams eigene iets wat men met Suriname vereenzelvt en met nergens anders). Ook in deze groep ging de dynamiek eruit en trad er verstarring in. Ik ken geen enkele mulat die met een bosnegerin is getrouwd. Tegenwoordig zoeken de mulatten hun levenspartners onder mulatten niet onder zwarten. Ze zijn precies geworden als de Libanezen en de Chinezen, die op de Caraïbische eilanden respectievelijk in China of Hongkong plegen uit te kijken naar een huwelijkskandidaat in plaats van in eigen land.

Hoe triest het gesteld is met de kwestie van de identiteit werd mij gewaar tijdens een Caraïbische culturele manifestatie die ik in het buitenland mocht bijwonen. Een groep bestaande uit Hindostanen uit Trinidad bracht Calypso. Dat is de muziek die identiteit geeft aan Trinidad, waar men een Trinidadiaan aan herkent waar ter wereld men ook moge zijn. Suriname kwam op de proppen met Indiase dansen, Javaanse dansen en Afrikaanse dansen en de Surinamers maar wat trots dat ze een beeld hadden gegeven van de verscheidenheid in eigen land. Waarop een bezoeker me zeide: ‘Man als ik deze dansen wil zien, en beter uitgevoerd ook, dan ga ik toch naar de landen van oorsprong?’

Suriname is een uniek land wordt gezegd. Inderdaad uniek in zijn verstarring. Een met mij bevriende diplomaat drukte zich als volgt uit: ‘Suriname is hard op weg een Aziatische enclave te worden op het continent

(ze hebben al bijna dezelfde vlag als India) en ik geloof niet dat ze dat in Latijns Amerika zullen pikken. We zullen namelijk niet tolereren dat het land gaat dienen als dumpingsplaats en bruggehoofd voor de verpauperde volksmassas van India, Pakistan en Bangladesh omdat de toevloed van deze lieden in het Amazonegebied een bedreiging zal inhouden voor de vreedzame assimilatie en de integratie van de volkeren die er thans wonen. Op dit moment hebben wij alle aandacht nodig voor het totstandbrengen van regionale samenwerkingsverbanden om via die weg een oude droom van Simon Bolivar -een groot Latijns Amerikaanse natie te vormen- te verwezenlijken. Zodra we daarmee klaar zijn komen jullie aan de beurt. Venezuela maakt al aanspraak op twee derde deel van Guyana, ook zo'n lelijk eindje.

Er zijn geen tekenen die er op wijzen dat er in Suriname een meningsvorming plaatsvindt omtrent de plaats van het land in de wereld of in de regio over pakweg een jaar of twintig. Geen mens die dat interesseert.

Neen, zo'n best land is Sranang echt niet. Is het nooit geweest ook. Als kind droomden we al van weggaan. Zodra een jongen de leeftijd des ondersheids bereikt had begonnen zijn gedachten uit te gaan naar wegwezen en hoe ouder we werden hoe meer de verwezenlijking van dit doel uitgroeide tot een ware obsessie. Hoe kon het ook anders? Dagelijks kreeg je van je omgeving te horen hoe groen de weiden elders waren.

De eenvoudigste manier om weg te komen was natuurlijk als je familie in het buitenland had zitten die je liet overkomen. Op deze wijze zijn hele families uit het land verdwenen. Bekende namen zoals Pitti, Madretsma, Morroy om er maar enkele te noemen kom je er niet meer tegen.

Dan was er de Marine. Voor de oorlog, en even daarna kwamen periodiek werwers van de Koninklijke Marine in Suriname aan. Dan zag je op alle straathoeken enorme borden met de annonce: Jongens van Stavast, de Marine roept.

Dan werden zalen afgehuurd, bijvoorbeeld het Patronaat aan de Monseigneur Wulffingstraat en werden er films vertoond over Nederland zowel speelfilms als documentaires die je tot tranen roerden, die je je bestaan nog meer deden vervloeken en die je deden besluiten snel aan te monsteren en te verdwijnen. Maar dat bleek achteraf toch niet zo gemakkelijk. Van elke honderd jongens die zich aanmeldden haalden gewoonlijk slechts een viertal de eindstreep. Eerst moest je examen afleggen om je intelligentie aan te tonen. Dan vielen er sowieso een hoop af. Vervolgens kwam de moeilijkste horde. De medische keuring. Deze richtte een ware slachting aan onder de gegadigden. Er werd vooral gelet op filariasis en bilharzia. Filariasis een tropische ziekte verspreid door muggen veroorzaakte periodiek koorts en opzwellen van armen en benen. Bilharzia kreeg je van het zwemmen in vieze sloten met stilstaand water. De lijdens kon je herkennen aan hun ballonbuik. Je meldde je voor de keuring des avonds in het militaire hospitaal in de Tourtonnelaan aan. Dan kwam er een oppasser aan te pas die je met een pen een prikje gaf in de toppen van je vingers vervolgens het bloed opving op een stukje glas om dit onder een microscoop te bestuderen. Soms mocht je meekijken om jezelf ervan te overtuigen dat het niet je huidskleur was die je afkeuring had beïnvloed. Surinamers zijn er namelijk altijd als de kippen bij om zichzelf het slachtoffer te achten van discriminatie. Dan zag je duidelijk levende dingen rondzwemmen in je bloed. Allerlei theorieën deden de ronde over de wijze waarop je de oppasser kon

verschalken. Je moest bijvoorbeeld je vingertoppen warm wrijven en houden. Het was koddig om een volle zaal op houten zitbanken gezeten jongens de vingers te zien warm wrijven terwijl draaiende ventilatoren tegen het plafond er voor zorgdroegen dat de zaal koud bleef. Maar de oppasser, altijd een autochtoon, kende natuurlijk alle streken en je viel toch door de mand. De enkele gelukkigen die met tranen in de ogen door de achterblijvenden naar de boot werden vergezeld zag je nooit meer terug. Veel vrienden heb ik zo weg zien gaan. Nijbroek, Nijhove, Gunther, Getrouw, Vilt om maar enkele namen te noemen die ik me nog kan herinneren.

Een andere mogelijkheid om weg te komen was eerst een vak te leren: bankwerken, timmeren, smeden, schilderen, lassen, draaien. De jongens gingen werken bij de Curacaosche Handel Maatschappij destijds aan het begin van de Steenbakkerijstraat op de hoek van de Saramaccastraat, die schepen voor de KNSM repareerde (die kwamen destijds helemaal uit Curacao aan om in Suriname gerepareerd te worden) of in de gouverne mentswerkplaats te Beekhuizen waar treinen en locomotieven werden gerepareerd. Periodiek verschenen er werwers uit de Antillen (Shell Curacao en Lago Oil op Aruba). De personeelschefs van beide maatschappijen resp. Macdonald en Balanco) bleken van Surinaamse origine te zijn en hadden veel vertrouwen in de vakkennis van hun landgenoten. Zo vertrokken de beste vaklieden naar de Antillen. Om de vier jaar kwamen ze terug met twee maanden verlof en de verhalen die ze deden over de groene weiden overzee zweepten de achtergeblevenen zo mogelijk nog meer op om weg te komen. Ze waren stuk voor stuk voorlieden of zelfs directeur ten bewijze waarvan ze cash lieten rinkelen. (Ik kwam de meesten later weer tegen als doodgewone arbeiders), en de verhalen

gingen erin als zoete koek. Als er weer eens een vlucht Antillengangers in het land neerstreek meestal eind augustus (destijds jaardag van koningin Wilhelmina later officieel geproclameerd tot Surinaamse Kermis), had je als achtergeblevene geen schijn van kans bij de dames. Handschoen huwelijken werden er dan bij de vleet gesloten.

Als je geen familie had in het buitenland die je kon laten overkomen, geen vak kende en ook was afgekeurd voor de marine dan stond er niets anders op dan maar als verstekeling weg trachten te komen. Dat kwam zo veelvuldig voor dat elk schip voor vertrek van voren naar achteren en van boven naar beneden werd uitgekamd op zoek naar stowawayers. Het was geen uitzondering als er twintig of meer verstekelingen op een enkel schip werden ontdekt. En toch gelukte het sommigen om de inspectie te verschalken. Werd je voor het lichtschip aan de monding van de Suriname rivier nog gesnapt dan ging je subiet terug met de loodsboot. Gelukte het je je schuil te houden totdat de loods weer was vertrokken dan werd je aan het werk gezet om de vaat te doen, kajuiten schoon te maken of de stoker bij te staan in de machinekamer. De kapitein piekerde er immers niet over om je terug te brengen. Als je je best deed dan kwam je in aanmerking voor een aanstelling. Zo niet werd je in Amsterdam, Rotterdam of New York aan wal gezet zonder een cent op zak en kwam dan wel in de rosse buurt terecht waar een of andere blondine zich over je ontfermde. Meestal volgde dan wel een vaste aanstelling als souteneur.

In die tijd was theater Bellevue hoek Domineestraat en Keizerstraat de vergaderplaats voor de Surinaamse jeugd van vanaf twaalf jaar. Als je s avonds een samenscholing zag kon je er donder op zeggen dat ie-

mand aan het woord was aan wie het bijna was gelukt om te ontsnappen uit Suriname of iemand die helemaal was weggekomen met zijn schip terug was. En de verhalen die deze laatsten wisten te vertellen over mooie kleren en blondines. Niet te geloven. Onze vastberadenheid om weg te komen werd tot ongekende hoogten opgezweept.

Neen zo geweldig was Sranang toch echt niet. Ik heb in dit boekje een aantal herinneringen opgenomen die een beeld geven van het leven in Swietie Sranang tegen het eind van de dertiger en tijdens de oorlogsjaren. Pakweg de periode 1935 tot 1946. Velen zullen na lezing uitroepen: maar man zo erg was het toch ook weer niet? Men bedenke dat de dingen vanuit de verte meestal mooier schijnen.

Moravia Costa Rica 9 december 1989

Gonggrijpstraat

IK BEN GEBOREN en getogen in de Gonggrijpstraat een zijstraat van de Gravenstraat. De laatste was de langste straat van Paramaribo en liep destijds van het Gouvernementsplein van Oost naar West om ergens in de buurt van de derde Rijweg over te gaan in een smal landweggetje. Haaks op de Gravenstraat liepen een aantal straten naar het noorden toe dus richting Atlantische Oceaan. De Gonggrijpstraat, de zevende straat gerekend vanaf het Gouvernementsplein ontleende haar naam aan de oorspronkelijke eigenaar ene meneer Gonggrijp die ik nooit heb gekend want de man vertrok na verkoop van de percelen naar Indonesië om er nooit meer terug te keren.

In mijn prille jeugd bestonden er geen verbindingsstraten met de Prinsessestraat ten Oosten of met de Cultuurtuin ten Westen. Wilde je dus van de Gonggrijpstraat naar de Prinsessestraat toe dan moest je de straat uitlopen en via de Gravenstraat in de Prinsessestraat terecht komen. Geen mens die daarover piekerde. Je nam eenvoudigweg je toevlucht tot ‘boren’. Dat wil zeggen, je stapte een erf in, vroeg beleefd aan de mensen of je

mocht boren ging dwars door hun erf, sprong over een sloot en kwam dan in een erf terecht van de Prinsessestraat. Je vroeg ook aan de mensen of je mocht boren en klaar was kees. Er waren speciale 'boorerven' waarvan de eigenaars nooit bezwaar maakten als je over hun terrein liep. Een zo'n erf was dat van Willem Wattieng. Willem was vrijgezel; hij woonde met zijn zuster die ook ongetrouwd was naast ons. Ze waren beiden gitzwart. Hij was homo zij was lesbienne. Loodrecht op zijn erf lag het erf van de familie Halfhide. Louis Halfhide met zijn zus Georgine. Die hadden er ook geen bezwaar tegen over hun erf te boren. Louis was homo en zijn zus was lesbienne. Wonderlijk. Geen mens die het een donder kon schelen hoewel een ieder wel op de hoogte was van hun hebbelijkheid. Maar ze vielen ook niemand lastig. Integendeel: behulpzamer mensen waren nauwelijks denk baar. Door velen in de straat werd dan ook steeds een beroep op hen gedaan om boodschappen in de stad te doen of te helpen met kleren wassen, strijken of dat soort dingen. Louis bijvoorbeeld vond het heerlijk als hij werd belast met het organiseren van een verjaardagsfeestje en daarbij mocht koken voor de gasten. Daaraan had hij zijn handen vol want er ging geen maand voorbij zonder een feest ergens. Het bereiken van de vijf en twintigjarige; de veertigjarige of de vijftigjarige leeftijd diende gevierd te worden anders zou je ziel weleens kunnen rebelleren en je ziek maken of zo. Honderden mensen kwamen op dit soort feesten af genodigd of niet. Dan werd veelal een tent op het erf gemaakt van in de grond gedreven palen met een zinken dak. s Morgens om half vijf verscheen bazuinkoor (een fanfare orkest werd zo genoemd) om stichtelijke deuntjes ten gehore te brengen en s avonds werd er gedanst onder de tent met het orkest van BBB (Budel biegie bal, de man had namelijk een enorme

hydrocele), van Gaddum, de Rhythme Makers of de Rhythme Stompers (de laatste twee orkesten bestonden voornamelijk uit leden van de militaire kapel die op zo'n manier een extraatje verdienden). Sommige mensen die lid waren van een set dansie vereniging kregen de gehele club op hun dak en dan kon je gaan genieten van de changers, masquees en polonaises of hoe die ouderwetse dansen verder ook mochten heten. En maar eten en drin ken. Velen staken zich voor jaren in de schulden om dergelijke feesten te kunnen financieren. Louis perste al mijn kostuums voor me. Ik bezat een hoop pakken: cadeaus van mijn oom die op Aruba zat en die ze niet meer nodig had toen hij terug ging van verlof. Als ik Louis nodig had behoefde ik maar naar de achterkant van ons erf te lopen en hardop te roepen: 'Louis,!' (de man was oud genoeg om mijn vader te kunnen zijn) en daar stond hij hulpvaardig als altijd. Hij had in zijn jonge jaren een smak geld van zijn vader geërfd dat hij met vrienden die misbruik maakten van zijn 'kwaal' had verbrast. Hij was zodoende aan lager wal geraakt omdat de vrienden die destijds geld van hem geleend hadden zonder schuldbekentenissen af te geven op een enkele uitzondering na weigerden de schulden te erkennen. Hij verbleef bij zijn zus Georgine en leefde van de paar centen die de buurt hem toestopte voor klusjes. Hij was vaak bij ons thuis te vinden.

Willem Wattiang de andere buurman werkte als huisbediende bij de gouverneur. Zijn zus was schoonmaakster in Cinema Luxor en dat kwam mij later goed van pas als er seriefilms werden gedraaid. Dat waren drie a vier uren durende films met veel actie. Want Javanen en andere districtsbewoners kwamen als vliegen op dergelijke films af. Reeds voor dag en dauw stonden ze dan in de rij voor het kopen van een plaatsbewijs en

bleven dan de rest van de dag op de trottoir banden voor de bioscoop gezeten en redetwistend over films daar tot zeven uur s avonds wanneer de film eindelijk begon. Ze verstonden geen woord Engels en hoe ze de actie konden volgen is mij tot vandaag de dag nog niet duidelijk. Het bemachtigen van een plaatskaart voor deze films was niet eenvoudig en ze meerdere malen vertonen was ook zinloos want het eind was altijd verbazingwekkend en als werd verklapt wie de dader was dan was de gehele jus van de film af. Er was altijd een levendige handel in plaatsbewijzen die grif voor drie maal de prijs van de hand gingen. Men verdacht de eigenaren van de bioscoop de gebroeders Karamat Ali ervan dat ze slechts enkele kaarten ten verkoop aanboden en de overige via hun suppoosten zwart lieten verkopen. Welnu ik kon altijd een beroep doen op Jacqueline de zus van Willem om een kaartje voor me te kopen en als ik wat geld investeerde in een paar extra kaarten maakte ik nog winst op de koop toe door ze op de zwarte markt van de hand te doen.

Alle in Suriname aanwezige etnische groepen waren in de Gonggrijpstraat vertegenwoordigd. Je vond er Chinezen, mulatten, zwarten, Europese en autochtone blanken, Hindostanen, Javanen, Indianen, bosnegers en het wemelde er van de kleurrijke typen. Hoe dat kwam weet ik ook niet. Om te beginnen Sweet Laugh. Die kwam van ergens uit het Caraïbische gebied want hij sprak Engels. Hij was een beetje dement en placht constant luidkeels op straat te lachen.

Dan was er vervolgens 'Monsieur' een 'lowee poitee' (een gevluchte deporté). De man was uit het bagno van Frans Guyana ontsnapt en had een toevluchtsoord gevonden in Suriname. Hij bezat kippen, geiten, een koe, een ezel, honden, eenden, varkens, katten en

vogels. Hij verdiende zijn boterham als karreman. Hij sliep in een hut temidden van zijn dieren.

Dan had je Liengamang een Hindostaan die in de stad bedelde. Toen de man overleed vonden ze in zijn ezelstal zes emmers vol met zilveren guldens. Hij bleek ook enige erven compleet met huurhuizen te bezitten. Toen begon een rechtsprocedure tussen zijn zoon die meende dat alles hem toekwam en zijn tweede vrouw met wie hij op Hindostaanse wijze getrouwd was hetgeen in die tijd nog niet door de overheid werd erkend. Hangende de uitslag waren alle bezittingen alvast door de overheid ingepalmd.

Er liepen in Suriname meer van die figuren als Liengamang rond. Mensen die veel geld bezaten en toch op straat bedelden. Om die reden gaf mijn oom (Eugene Vervuurt geheten) die een winkel had aan de Steenbakkerijstraat ongeveer tegenover de Gelukkige dag nooit aan Hindostanen. Elke zaterdagmorgen placht een rij bedelaars zijn winkel binnen te stappen met gestrekte hand. Een ieder kreeg een koperen cent. Maar Hindostanen kregen niets.

Een andere kleurrijke figuur was meneer Simoons, een blanke man. We mochten overal in alle erven vruchten stelen behalve bij meneer Simoons want hij schoot op je met hagels. Daarom lieten wij zijn erf ook ongemoeid.

Dan had je meneer Beeker. Die woonde helemaal aan het eind van de straat. Hij was een witte politieman. Je mocht in die tijd niet op straat voetballen. Deed je dat toch dan werd je in de lurven gevat. Je had dan de keus tussen meegaan naar het bureau voor het incasseren van stokslagen of de bal afgeven. Waarom je niet op straat mocht spelen is mij eigenlijk nooit helemaal duidelijk geworden. Gemotoriseerd verkeer was er nauwelijks.

Als er eens een personenauto in de straat verscheen liep een ieder uit zijn deur om het wonder te aanschouwen. Ik had een vriend Rene Mezas genaamd die slechts de toeter van een claxon behoefde te horen om je precies het nummer van de auto te noemen waar die thuis hoorde. Zo weinig auto's waren er in Suriname. Toch waren er velen die de voorkeur gaven aan meegaan naar het bureau boven verklappen waar de bal was. Een tennisbal was in die tijd goud waard. We kochten die van de ballenjongens die dienst deden op de tennisbanen van de elite figuren voor een geheel dubbeltje. Wat meneer Beeker met de afgenomen ballen deed weet ik niet. Boze tongen beweerden dat hij die aan zijn kinderen gaf. Hij had twee zoons; brave jongens die nooit op straat met ons speelden en waarvan ik ook nooit meer iets heb vernomen. Blijkbaar hebben zij het ondanks hun oppassendheid- niet erg ver geschopt.

Nankasingh was een andere figuur. Bij de Hindostanen was het gebruikelijk dat de familie van de bruid bruidsschat betaalde aan de bruidegom anders ging het huwelijk niet door. Nanka had er een gewoonte van gemaakt bruidsschat te incasseren en dan na verloop van tijd de vrouw de bons te geven. Maar dat ging niet zomaar. De familie van de vrouw kwam steeds verhaal zoeken gewapend met houwens(machetes), knuppels en koevoeten. Nanka liet zich ook niet onbetuigd en mobiliseerde zijn verwanten om partij te geven. Het resultaat was altijd een fikse knokpartij waarbij niet zelden bloed vloeide. Na een paar maanden hoorde je de trommen weer uit alle macht aankondigen dat Nanka een andere bruid had weten te strikken (althans zijn familie want de Hindostanen kozen niet zelf hun bruid uit). Dan zag je colonnes in het blauw geklede arme Hindostanen van de Landsgrond (tehuis voor minvermogenden en ouden van dagen, gewa-

pend met een emaille beker langskomen om bij Nanka te gaan eten. Natuurlijk werden ook alle burens verwacht want in die tijd werd er nauwelijks gediscrimineerd.

Weer een andere figuur was Nene. Ze was een dwerg van niet hoger dan een meter en leek op een zwarte pop want ze was steeds als een kotto missie gekleed. Ze woonde in een huisje dat de omvang had van een flink kippehok. Ze bemoeide zich met niemand. We plaagden haar weleens door in haar erf te boren en dan kwam ze achter ons aan met een knuppel in de hand en op zulke kleine voetjes.

Vlak naast Nene woonde een tijdje in onze straat Adriaan, zijn achternaam ben ik kwijt. Hij had zes tenen aan elke voet en zes vingers aan elke hand. Bovendien had hij een waterhoofd. Noemde je hem Bassie dan kwam hij achter je aan en kreeg hij je te pakken dan kon hij rake klappen uitdelen. Jaren later kwam ik hem op Mariënborg weer tegen. Ik was er daar in gezelschap van André Kamperveen de bekende sportman. 'Ken je Bassie?' vroeg hij terwijl hij de man aan mij voorstelde. Bassie bleek plotsklaps geen bezwaar meer te hebben tegen de bijnaam. In dit verband moet ik wijzen op de gewoonte van de Surinamers om elkaar van bijnamen te voorzien sommige kwaadaardig andere onschuldig. De bijnaam blijft soms je hele leven lang aan je vastkleven. Namen als Vossie, Ampie, Kippe, Xaba, Napper, Petjek. Ik had een oom op Aruba die Bakra werd genoemd omdat hij op een Hollander leek. Toen ik er kwam werd ik automatisch 'piekien Bakra' kleine Bakra. Toen ik vertrok van Aruba om in Nederland te gaan studeren raakte ik de aanduiding gelukkig kwijt. Hoe meer je je ergert aan de bijnaam hoe langer het duurt voor je die kwijtraakt. Vandaar dat sommigen zich er maar bij neerleggen.

Je had ook talrijke prostituees in de straat. De gezusters Montel om te beginnen. Dat waren blonde Hollandse grieten die een groot huis op hoge neuten bewoonden. Verder was er een bordeel boven een Chinese winkel (toko) met een stuks of tien meiden van gitzwart tot spierwit en tenslotte de verspreid over de straat wonende Indonesische vrouwen. In die tijd waren bijna alle Indonesische vrouwen als ze nou getrouwd waren of niet full time of parttime prostituée. Hoe dat kwam, ik zou het niet weten.

Als de dames het met elkaar aan de stok hadden en dat gebeurde vaak, dan was de hele straat in rep en roer. Je wist nooit wat de ruzies veroorzaakte. De Montels bijvoorbeeld kregen mannen toegestuurd van de andere meiden als die de stroom van klanten niet aankonden en ze gingen vaak samen op stap. En plotseling gebeurde er iets en dan was het hommeles. s Zondags hadden ze vaak full house. Dan wemelde het er van zuipende Hollanders, Amerikanen en Portoricanen. Als de meiden ruzie kregen trokken ze elkaar aan de haren en brachten ze de meest uitgelezen vloeken voort. Ik was instaat een half uur lang vuile woorden te uiten zonder twee keer dezelfde term te gebruiken. Ze gingen zelfs zover dat ze elkaar midden op straat de kleren uittrokken om elkaar te tonen dat ze geen geslachtsziekten hadden en dat hun donsjes er gezond uitzagen. Dan moest je de ouders van kleine kinderen uit de buurt uit hun huizen zien stormen om hun kroost met oorvegen binnenboord te halen.

Ik ging vaak dranken voor de meiden halen bij de kiosk van de CHM aan de Keizerstraat dichtbij de hoek van de Zwartenhovenbrugstraat (zo noemde men de bars van de Curacaosche Handel Maatschappij waar stangen ijs, frisdranken, bier en sterke drank werden verkocht. Deze vond men verspreid over de stad. Meestal

stond er in een dergelijke kroeg ook een biljarttafel). Daarvoor kreeg ik een footje. Soms als ik geld nodig had ging ik de trap op waar ze woonden boven een Chinese winkel zoals al gezegd en vroeg of ze boodschappen te doen hadden. Ze waren er niet vies voor om naakt voor mij te paraderen.

De familie Baars was een geval apart. Vader Baars was zwart en beroepsmilitair hetgeen wonderlijk was aangezien bijna alle militairen blank waren dan wel licht van huidskleur. Men kon slechts in Nederland aanmonsteren dus hoe hij indienst was gekomen weet ik ook niet. De blanke militairen werden zoals boze tongen beweerden veelal gerecruteerd uit het kaf van Amsterdam en Rotterdam. Mensen die aan het eind waren van hun Latijn of op de vlucht voor de justitie. Onbehouwen lieden waren dat. In Suriname aangekomen plachten ze talrijke kinderen voort te brengen die doorgaans naar hen trokken. Wanneer men zei dat je een soldatenkind was dan betekende dit dat er met jou geen land te bezeilen was. De lichtgekleurden die in dienst waren terechtgekomen waren van hetzelfde laken een pak. Meneer Baars spande de kroon. Het was kwaad kersen eten met de Baarsen. Een stuks of acht jongens. Meisjes heb ik nooit gezien. Want niet alleen eindigde elk twistgesprek met hen hoe onbetekenend ook met het uitwisselen van vuistslagen maar bij elke twist namen alle Baarsen deel. En dan was er altijd een kleine Baars bij de hand die pijlsnel zijn ouders ervan ging verwittigen dat een zoonlief werd afgetuigd. Dank kwamen ma en pa Baars op een motorfiets als briesende leeuwen op je af en dan was het wegwezen geblazen want de Baarsen graptten niet. Later veel later toen ik in mijn studententijd bestuurslid was van de vereniging Ons Suriname en belast was met het organiseren van feesten kwam ik ze weer tegen tot mijn verdriet.

Ik zond voor de aanvang van elk feest een schietgebedje hemelwaarts dat de Baarsen ons die avond met rust zouden laten want ontzegde je hun de toegang dan braken ze de boel af en liet je ze binnen dan braken ze toch de boel af, want je kon er donder op zeggen dat in een mum van tijd het gehele feest in een vechtpartij zou uitlopen. Vader, moeder, kweekjes (ze waren sociaal voelend en hadden daarom altijd pleegkinderen) ja zelfs schoondochters (ze hadden allen Hollandse vriendinnen, iedereen vocht mee. De winsten die we verdienden met de feesten moesten steeds weer worden afgedragen om schade te vergoeden aan zaal en interieur en uiteindelijk konden wij nergens meer in Amsterdam een zaal afhuren. Dat was een ramp voor de vereniging want contributie betalen was er niet bij en dansavonden waren de enige manier om de kas te spekken. Twee van de Baarsen hebben het later gebracht tot Nederlands bokskampioen.

Een andere militair in de straat was meneer Reiziger. Die had als bijverdienste een 'collegie' aan de Malibatrumstraat waar thans de Ware Tijd gevestigd is. Een collegie was een plaats waar gelegenheid werd gegeven tot dobbelen. De eigenaar kreeg altijd een aandeel van elke pot. Als hij goede zaken had gedaan kwam hij dronken thuis in een taxi. Gewoonlijk reed hij op de fiets. Als zijn huisgenoten de taxi voor de deur zagen stoppen was het rennen geblazen. Hij sloeg alles kort en klein. Meubels, schilderijen, keukengerei. Alles ging aan gruzelementen. Die avond sliepen zijn huisgenoten bij de burens. Het geld dat hij had verdiend moest dan worden aangewend om weer nieuwe spullen voor het huis aan te schaffen.

Ik zat samen met een van zijn zonen Walter geheten. De klas had gruwelijk het land aan Nederlandse literatuur. We hadden nu een leraar Hermelijn genaamd

die daar gek op was. Zodra hij begon door te zagen over Hildebrand, en Frederik van Eeden en andere grootheden (wij konden hun literatuur niet waarderen en wensten meer te horen over Pietje Bell en Dik Trom, maar dat was toch geen literatuur!) sloeg Walter op zijn buik net zo lang totdat hij een wind liet. De stank hiervan was dermate penetrant dat meneer Hermelijn holderdebolder het lokaal placht te ontvluchten.

Over stank gesproken. Gemakshuisjes bevonden zich in die tijd achterop de erven. Als ze vol waren werden ze geledigd met 'bromberes' (zo werd een soort fecaliën of tankwagens genoemd). Dan werd een lange rubberen slang van vijftien centimeters doorsnede verbonden met de beerput en werd de zaak zo leeggezogen. Meestal was de drek erg compact. Dan moest een kerel (veelal een Javaan) in de beerput zakken om die te kneden. En een stank die dit verspreidde. In een straal van honderden meters zag je een ieder met dichtgeknepen neus rondlopen.

Een andere figuur was meneer van Breet. Men beweerde dat hij een schlung bezat met de omvang van een zaklantaarn van vijf cellen. Hij had een zoon op Curacao zitten die hem daarin zo mogelijk overtrof. Die had een baan bij de KLM en was daardoor instaat elk ogenblik naar Suriname te vliegen. Men vertelde dat zoonlief bij Sarah op bezoek was. Sarah was een van de Javaanse hoeren. Toen werd op de deur geklopt. Zoonlief deed open in onderbroek en daar stond vaderlief. 'Ben je dat Pa?' vroeg hij. 'Kom binnen man.' Voor de waarheid van dit verhaal kan ik niet instaan. Wel kwam ik ze beiden weleens broederlijk tegen bij de hoeren als ik boodschappen voor de laatsten ging doen. Ik heb ook meegemaakt dat malief zoonlief met flinke meppen bij de hoeren kwam weghalen (de man was al ver in de twin-

tig).

Bijna een ieder kende een ieder in de straat en als je kattenkwaad uithaalde was het niet ongewoon als je een oorveeg kreeg van een buurvrouw of buurman.

De straat was ongeplaveid: aan weerszijden liep een twee meter brede trens die loosde in de Sommelsdijckse kreek een in de 17de eeuw door Nederlandse tuchthuisboeven gegraven waterweg uitmondend in de Surinamerivier. Ik verbleef bij mijn grootouders op nummer 92 ongeveer halverwege de straat. Het erf was als alle erven circa 80 meters diep, circa 20 meters breed en geheel omrasterd met zinkplaten. Ging je de sloot over dan kwam je bij een poort breed genoeg om een ezelkar door te laten voor de aanvoer van materialen voor de timmerwinkel die zich op het erf bevond. Het huis stond aan de voorkant op stenen neuten van circa zestig centimeter hoogte. Het had een verdieping en had een groot voorbalkon. Boven bevonden zich drie slaapkamers. Twee daarvan werden bewoond door een tante die door haar man in de steek was gelaten. Ze woonde er met haar twee kinderen een jongen en een meisje respectievelijk twee en drie jaar jonger dan ik en verdiende haar boterham als modiste. De derde slaapkamer was mijn heiligdom.

Beneden waren er twee slaapkamers, een voorkamer, een eetkamer en een ruimte die bottelarij werd genoemd maar eigenlijk een soort bijkeuken was. In de grote slaapkamer sliepen mijn grootouders en de kleinere slaapkamer werd gebruikt om de dienstmeid of soms de dienstmeiden te huisvesten die meestal afkomstig was (waren) van Coronie.

Voor Surinaamse begrippen was het huis vrij groot. De keuken stond op het erf in een apart huisje en bestond uit een ruimte om in te koken, een veranda om

te zitten en te babbelen en koffie te drinken. Aan de achterkant van de keuken stond een grote stenen oven die met hout werd verhit om brood, pom, koek en dat soort dingen te bakken. In het erf stonden behalve een timmerwinkel, een duplexhuisje (twee huizen onder een dak), een badkamer, een toilet en een gemakshuisje. Er stond ook een grote stenen bak voor de opvang van regenwater voor het baden alsmede een waterkraan voor leidingwater.

Verspreid over het terrein stonden de vruchtbomen. Massas: zoals mangoes, kersen, kastanje (broodvrucht) guayaba en bloemen. De laatste voor de verkoop. Een van de appartementen in het duplexhuisje werd af en toe bewoond door mijn tantes wanneer hun mannen weer eens zonder werk zaten of wanneer ze uit het buitenland kwamen met vakantie. Anders deed het dienst als een soort kantoor voor de timmerwinkel.

Het andere huisje was verhuurd aan een Chinees Alonko geheten. Een rare snuiter. Mijn grootvader had kennis met hem gemaakt in het ziekenhuis waar ze beiden lagen voor een of andere operatie. De man bleek kind noch kraai te bezitten. Grootvader nodigde hem uit om maar bij ons te komen blijven. Dat was omstreeks 1920. Hij is nooit meer vertrokken en is er overleden. Hij werkte als salesman voor verschillende bedrijven en bezocht de chinese winkels op het platteland met zijn handel op de bagagedrager van zijn fiets vastgesjord. Hij had het huis dat hij bewoonde herschapen in een ware uitdragerswinkel. Er stonden dozen opgestapeld van de vloer tot het plafond en alle ramen waren dichtgespijkerd omdat hij geen pottenkijkers duldde. Beweerd werd dat hij veel geld bezat. Ik heb weleens door een spijkergat gegluurd (alle huizen in de straat waren destijds van hout) om te zien wat hij daarbinnen uitspookte. Hij bleek

zijn geld in opgerolde kranten en in dozen te bewaren. Hij overleed lang nadat ik het land had verlaten maar familieleden die ik daaromtrent interviewde beweerden dat toen hij overleed het huis dermate was uitgewoond dat het moest worden afgebroken. Wat er van de kapitalen die hij moest hebben gehad is geworden wisten ze niet. Ze wisten wel te vertellen dat daags na zijn overlijden het huis helemaal overhoop werd gehaald door een aantal Chinezen die out of nowhere op de proppen waren verschenen en die beweerden familie van hem te zijn.

Mijn grootouders waren van Duitse herkomst (mijn grootvader een generatie eerder) en het was grappig om die twee met elkaar te zien converseren want mijn grootvader sprak geen woord Negerengels (hij sprak uitsluitend Nederlands en vloekte in het Duits) en mijn grootmoeder sprak bijna uitsluitend Negerengels. (Zij was achttien toen ze in het land aankwam met haar vader die zeekapitein was). Dus de een sprak maar Nederlands en de ander maar Negerengels. Je moest ze eens horen als ze ruzie hadden en dat gebeurde vrij frequent. Mijn grootvader was een opvliegend man en wanneer hij iemand uitkafferde dan trilden de muren. Meestal verstond je geen woord van wat hij zeide dus het derde je slechts half. Mijn grootmoeder wist gewoonweg niet met geld om te gaan. Het ging haar door de vingers als water. En zodoende hadden ze altijd ruzie om geld. Elke week kreeg mijn groot moeder dertien gulden voor de huishouding van mijn oom, die een winkel in lederwaren en andere artikelen had aan de Steenbakkerijstraat. Dat was een kapitaal in die tijd daar we per slot van rekening nauwelijks andere vaste lasten b.v. huishuur hadden. (De arbeiders in de fabriek kregen drie gulden per week aan loon en dat was voor Suriname niet slecht betaald). Elke zondagmorgen kwam mijn oom op zijn motorfiets langs

om koffie te drinken en de dertien gulden af te dragen. Ik kreeg dan een kwartje van hem als zakgeld. Als tegenprestatie moest ik met hem op zijn motorfiets naar zijn buitenplaats in de Kwattaweg waar nu Bennie's Park staat. Dat vond ik niet zo leuk daar er geen jongens in de buurt waren om mee te spelen. Ik bracht mijn tijd zoet door de gehele dag met katapults op vogeltjes te schieten of te hengelen in de sloten in de buurt. Dat ging zo door totdat hij tijdens de oorlog werd opgepakt en als staatsgevaarlijk werd geïnterneerd op Koppieweg. Hij bleef er echter niet lang zitten want de Amerikanen die in het land waren gearriveerd om Suriname te verdedigen tegen een Nazi inval en veel prikkeldraad, spijkers en dat soort dingen uit zijn zaak betrokken zorgden ervoor dat hij vroegtijdig werd vrijgelaten op voorwaarde dat hij niet over oorlog e.d. mocht babbelen. Hij liet toen grote aankondigingen in de winkel plaatsen: 'Praat hierbinnen niet over den oorlog'.

Mijn grootvader maakte niet alleen allerlei soorten meubels zoals de bioscoopstoelen voor theater Bellevue en voor sommige kerken maar ook souvenirs zoals doosjes ingelegd met verschillende houtsoorten. Deze produkten werden door salesmen aan de man gebracht of ter consignatie afgestaan aan de bedrijven die goederen verkochten aan toeristen. Eigenlijk geen toeristen in de moderne betekenis van het woord. Meer bezoekende zakenlieden, zeelieden en andere personen die kwamen jagen in Suriname. Ik geloof niet dat hij slecht boerde want hij had altijd een man of vier of vijf die voor hem werkten. Waar hij zijn geld ook verborg, achter schilderijen, in kussens, in matrassen, zelfs in de timmerwinkel of in zijn kippehok, steeds weer wist mijn grootmoeder feilloos te ruiken waar het geld zich bevond en dan had je de poppen aan het dansen. De donnerweters

waren niet uit de lucht.

Een andere steen des aanstoets was de gewoonte van mijn grootmoeder om aan zijn kippen te komen. Hij bezat een broedmachine en daardoor had hij altijd een ren vol kippen, maar daar moest een ieder van afblijven. Hij gaf je veel liever geld om elders een kip te gaan kopen. Zodoende stierven zijn kippen alleen van ouderdom. Ondanks zijn opvliegend karakter of misschien wel juist daardoor

heeft hij prima vaklui opgeleid. Achteraf gezien geloof ik dat hij de man is geweest die zijn stempel heeft gedrukt op mijn vorming. Ik geloof dat ik mijn doorzettingsvermogen van hem heb, maar ook mijn grote onbeheerstheid, mijn driftige aard en mijn overdreven drang tot perfectionisme.

Mijn grootmoeder had na een mensenleeftijd in de tropen nog steeds een grote afschuw van alles wat met water te maken had. Ze baadde zich slechts een keer per week op zaterdagavond. Als ik een twistgesprek had met vrienden werd mij dit feit steeds weer voor de voeten geworpen. Je kon het vuil letterlijk aan de vrouw zien en ik schaamde mij diep om haar slordigheid. Een ander voorwerp voor schaamte was haar beheersing van het Nederlands. Als ze zich op school vertoonde als ik weer eens wat had uitgespookt kon ik door de vloer zakken als ik het kromme Nederlands hoorde, waarmede zij zich verstaanbaar probeerde te maken. Maar merkwaardigerwijs heeft zij mijn taalgebruik en mijn voorkeur tot nu toe voor het Negerengels wezenlijk beïnvloed.

Tenslotte was haar kookkunst ook om op te schieten. Na bijna een mensenleeftijd in het land was ze nog steeds niet in staat om rijst behoorlijk te koken. Ze had de rare gewoonte wanneer de rijst begon te drogen daar water bij te doen zodat je altijd een soort rijstebrij

kreeg. Bataljons in dienst genomen kokinnen waren niet bij machte haar van die gewoonte af te helpen. Ze stond erop zelf te koken. En toch ging er geen dag voorbij zonder dat iemand binnenviel om aan tafel aan te schuiven. Een bekende figuur was een kerel Hendrik genaamd. Die was eens lang voor mijn geboorte met een of andere oom die later naar de Antillen was vertrokken thuis gekomen en was toen uitgenodigd om te blijven eten. De man vatte de uitnodiging op als een permanente. Hij verzuimde geen enkele zondag of feestdag. Dat is zeker meer dan vijftien jaar zo doorgegaan. Niemand wist meer hoe Hendrik daar was terechtgekomen, niemand wist hoe Hendrik van zijn achternaam heette. Hij kwam tegen etenstijd, nam plaats aan tafel, at en vertrok. Hij trouwde, kreeg kinderen zonder dat wij vrouw of kinderen ooit te zien kregen. We wisten niet eens waar Hendrik woonde. Hij was kapper en kwam altijd met zijn gereedschap. Als hij mijn haar knipte moest daarvoor betaald worden.

Mijn grootouders hadden een nakomertje Edgar geheten. Hij was een Mongooltje en een jaar of tien ouder dan ik. Hij liep de gehele dag met een houwer (machete) rond en was bereid de tuinen van de burens voor noppes onder handen te nemen. Hij liep steeds achter mij aan als een soort waakhond en met hem in de buurt durfde niemand mij aan te raken, niet eens mijn grootouders. Men begreep dat hij door elke rechter zou worden vrijgesproken als ontoerekeningsvatbaar als hij je met zijn houwer naar het hiernamaals had geholpen. Hij overleed toen ik ongeveer acht jaar oud was en toen leerde ik wat klappen incasseren betekende want ik kreeg klappen met terugwerkende kracht van iedereen die mij daarvoor nooit had durven aanraken.

Helemaal aan het eind van de straat bevond zich

een concentratie Hindostanen. We noemden daar Maikoe. Het was een zeer lawaaierige buurt. Om te beginnen had elk huis minstens vijf honden die oorverdovend tekeer gingen zodra je een voet op de brug zette die naar het project leidde. Vervolgens wekte ze de indruk dat er daar alleen maar doven woonden omdat ze steeds tegen elkaar plachten te schreeuwen. Ze hadden de gewoonte met elkaar te converseren dwars over de straat heen. De een zat dan in zijn huisje bij het raam, de ander zat aan de overkant van de straat. De huizen waren alle piepklein, waren niet groter dan vijf bij vijf meter en bevatten - praktisch geen meubilair hooguit een kleine houten zitbank daar de mensen op de vloer zaten. Ze waren ongeverfd en de meeste hadden kalkkleurige afbeeldingen van mensenhanden op de buitenmuren vermoedelijk om boze geesten te weren. Tenslotte bevond zich voor elk huis een zes meter hoge bamboestok in de grond met een witte vlag in top en aan de voet in de grond wat geld. Dat was om de Here dank te zeggen voor het een of ander of om Diens hulp in te roepen. Opvallend was ook het aantal kinderen. Ze vermenigvuldigden zich als konijnen vooral ook door de gewoonte om jong te trouwen. De meisjes al op twaalfjarige leeftijd geloof ik en de jongens op zestienjarige leeftijd. Bijna elke maand was er een bruiloft. Dat werd dan luide aangekondigd met behulp van een trommel die gemaakt was van een met een geitenvel gespannen hoepel. Om het geluid verder te laten dragen werd de trommel zo nu en dan boven een vuur gehouden. Je wist ook dat er iets op komst was aan de stank van massala. Destijds werd een soort gele substantie op een steen gewreven en dat verspreidde een stank die op honderden meters afstand was te ruiken. Een dergelijke huwelijksvoltrekking duurde dagenlang afwisselend bij de bruid en bij de bruidegom aan huis. Eerst

kwam een kleurrijke processie uit de stad langs van ezel en ossekarren met talrijke gasten en bruid of bruidegom en de hele straat liep uit om te gaan deelnemen want er was altijd zat te eten en te drinken voor een ieder. Bruid en bruidegom namen dan naast elkaar plaats in een tent (baldakijn) gemaakt als een tempel met alle gasten en familieleden eromheen. Bruid gesluierd en bruidegom met een torenhoge kroon op het hoofd en arrogant rond zich blikkend. Wij begrepen natuurlijk geen bliksem van het ritueel maar het was toch interessant want eerstens waren we altijd hoogst nieuwsgierig naar het uiterlijk van het meisje dat ze voor een van onze vrienden hadden weten te versieren (betrokkenen zelf hadden op de keus geen enkele invloed en wisten net zo min als wij met wie ze werden opgescheept) en tweedens naar de hoogte van de bruidsschat die ter plaatse werd vastgesteld. Beweerd werd namelijk dat het huwelijk niet doorging als de bruidegom daarmee niet akkoord ging. Ik heb nooit een dergelijk geval meegemaakt.

De Hindostanen hadden een ander feest dat wij Koelie Tadjia noemden. Wekenlang was de buurt met bamboe en gekleurd papier bezig met het maken van en versieren van een soort tempel op een draagbaar. Op de dienende dag ging het in processie naar de Combee met de hele straat er achteraan luidkeels brullend Hoessein Hassan en uit alle macht slaand op potten en pannen. Onderweg voegden soortgelijke processies komend uit de Prinsessestraat en de Tourtonnelaan zich bij ons. Soms kwam het tot knokpartijen als de tempels van de andere straten groter of mooier bleken te zijn (het is ook mogelijk dat Hindoes en Moslims met elkaar op de vuist gingen om hun aloude veten uit te vechten). De tempels werden alle in de rivier geworpen ongeveer op de plek waar Torarica nu staat en vervolgens werden wedstrijden

gehouden van draaitiekie. Dat was een soort degengevecht met stokken. Wonderlijk was dat de kampioen van Suriname die voor de Gonggrijpstraat uitkwam een zwarte man was Joliffe genaamd. Of er werden Koestiewedstrijden gehouden. Dat was Hindostaans worstelen. Ik had een vriend in de straat Sieuw Pahladsingh heette hij. Diens vader leerde ons in de straat 'koestie spelen' zoals ze dat aanduiden. Aangezien ik op school altijd vocht waarover in een volgend opstel meer zal worden gesproken, was kennis van nog een vechttechniek bijzonder welkom. Worstelen was overigens een zeer geliefde sport onder de Hindostanen. Ik ging vaak met de Pahladsinghs mee naar het Suriname stadion wanneer daar wedstrijden werden gehouden. Dan kwamen de worstelaars van heinde en verre om de krachten met elkaar te meten. Vaak ontardden deze sportieve manifestaties in complete knokpartijen onder het publiek, als een Hindoe worstelaar het van een Moslim worstelaar had gewonnen of omgekeerd natuurlijk.

Achter de cultuurtuin bevond zich een concentratie Javanen. Die werkten op de citrus en koffie aanplantingen van het Landbouwproefstation. Ze hadden ook hun feesten met de gehele nacht gamelan muziek (meestal op zaterdagavond) die op kilometers afstand was te horen. Deze feesten werden dan de zondag daarop volgend voort gezet. Niemand wist ooit te vertellen waarvoor er gefeest werd (dat interesseerde trouwens ook geen mens). Vermoedelijk waren dat besnijdenis feesten wanneer de jongens een bepaalde leeftijd bereikt hadden (ik dacht twaalf maar daar ben ik niet zeker van) en een hoogst enkele maal ook een bruiloft. Maar die waren niet zo spannend als bij de Hindostanen. In ieder geval, zodra je de gamelan muziek hoorde dan wist je dat het weer raak was.

De gasten zaten in een grote tent op rieten mat-

ten die op de vloer gespreid waren ingespannen te kijken naar de verrichtingen van een verteller die een verhaal deed geïllustreerd met kartonnen poppen (een soort marionettenspel) terwijl een orkest treurige gamelan muziek voortbracht. Naar de vorm van de poppen te oordelen moesten de verhalen gaan over demonen en draken want die zagen er zonder uitzondering afschrikwekkend uit. Je hoorde en zag de toeschouwers hartelijk lachen maar je verstond er natuurlijk geen bliksem van want ze spraken uitsluitend Javaans. Na verloop van tijd ging je dan maar naar andere activiteiten kijken. Langs de kant van de weg stonden altijd talrijke tentjes waarin allerlei lekkernijen werden verkocht zoals bakkabana (gebakken bakbananen) petjil (twee of drie groentesoorten overgoten met pikante pindasaus), telo (gebakken cassave met zoute vis), crawl crawl (dun gesneden en gebakken cassave tegenwoordig chips genaamd), sauto soep (verschillende groentesoorten met ei en kippevlees) of rijst met kip alles opgediend in pisang (bananen) bladeren. Voor een dubbeltje at je je buik al vol.

Daarna ging je naar het dobbelen kijken. Javanen waren verzot op dobbelen. Ze zaten op de grond op rieten matten met minuscule speelkaarten te spelen maar aangezien die alleen met Javaanse karakters waren beschreven die je niet verstond liep je dan verder om halt te houden bij de los los tafels. Zo'n tafel was verdeeld in zes vakken overeenkomend met de stippen van een dobbelsteen. Op een schotel lagen drie dobbelstenen afgedekt met een theekopje en geschud door de bankier. Je kreeg eenmaal tweemaal of driemaal je inleg naar gelang die waren opgekomen. Een stom spel. Ik had een methode ontwikkeld om nooit te verliezen. Ik verdubbelde bij verlies gewoon mijn inleg en speelde steeds hetzelfde nummer. Om mijn systeem geheim te houden speelde ik

weleens een ander nummer. Ik won altijd en niemand begreep hoe dat mogelijk was. Als de Javanen me zagen aankomen betrok hun gezicht altijd. Soms weigerden ze mij te laten meespelen. Er was eens achter de Gonggrijpstraat een Javaan komen wonen die mij nog niet kende. Hij begon een kleine bacovenwinkel om bakbananen en dat soort dingen te verkopen en speelde ook los los. Wij natuurlijk in processie erop af. Ik won hem al zijn geld af. Toen verdween hij in de winkel om even later terug te keren met een dameskous gevuld met koperen centen. Die won ik ook. Toen vond hij dat wij om de winkel moesten spelen. Hij bepaalde de waarde op honderd gulden. Zo verzot waren deze mensen op dobbelen. Ik won de winkel. Toen vond hij dat wij om zijn vrouw moesten spelen. Daar voelde ik bitter weinig voor maar de reputatie van de Javanen kennend die destijds verbazend snel waren met een houwer gaf ik toe. Haar waarde werd gesteld op vijftig gulden. Ook haar won ik. Hij verdween achter de winkel en kwam even later met haar terug. Ze bleek een oud verlept mens te zijn. Ik zag aan zijn gezicht dat hij diep in de put zat. Dat was me ook een toestand om in een klap alles te verliezen: je handel, je middel van bestaan, je vrouw, je geld, alles. Ik gaf hem toen maar alles terug onder luid protest van mijn vrienden die de vrouw de zonde wel waard vonden. Maar de man was bijzonder dankbaar. Ik mocht vanaf dien alles gratis nemen uit de winkel maar ik heb daar nooit misbruik van gemaakt.

De Javanen hadden een soort feest wat ze djarang kepang noemden. Ze huppelden dan rond op een soort paarden van hout en bamboe en kregen gras en droge rijst en andere dingen te eten terwijl de gamelan griezelige muziek voortbracht. Soms kregen de kerels amok en vielen dan stuiptrekkend op ter aarde. Dit had

volgens kenners veel weg van de wientie der zwarten waarbij de lieden die in trance geraakten op scherven dansten of als een slang over de grond kronkelden. Maar het beoefenen daarvan was in die tijd verboden in de stad. Wilde je aan een wientie dans deelnemen of er een zien dan moest je daarvoor helemaal naar Onverwacht toe of Berseba. Beweerd werd dat achter de Gonggrijpstraat weleens wientie werd gedanst maar ik hoorde dat altijd pas de volgende dag en heb er nooit een met eigen ogen aanschouwd.

Er woonden ook een paar bosnegers in de straat. Meneer Zeegelaar om te beginnen. Hij kwam van het dorp Ganzee en werkte op het Centraal Archief. Dan had je meneer Schmidt die voorganger was bij de Hernhutter gemeente. ‘Leriemang’ noemde men dat soort mensen. Ze spraken beter Nederlands dan wie ook in de straat. Het was een gedoe om meneer Schmidt met mijn grootmoeder te zien praten. De zwarte sprak Nederlands en de witte sprak neger engels. Ik schaamde me diep.

Verder hadden we twee echte bosnegers. Het waren Saramaccaners geloof ik want hun taal was volkomen onverstaanbaar veel gelijkend op Papiamento, in tegenstelling tot de taal van de Aucaners die veel meer lijkt op het Negerengels. Een van ze werkte bij een van de zaagmolens en de andere maakte de hele dag banken van cederhout. Ze liepen er rond in een soort luier wat de mannen betreft en de vrouwen droegen een panjie (alleen een rok). Althans als ze thuis waren want het gouvernement had verboden dat ze zich zo op straat vertoonden in de stad. Beweerd werd dat ze abonoemangs en loekoemangs waren die wiesie op bestelling leverden waarmede je een tegenstander zelfs op afstand kon doden. Dus een soort Murder Incorporated. Ik was als de dood voor deze gevaarlijke lieden en ging altijd

aan de overzijde van de straat lopen als ik langs hun huis kwam.

Er woonde ook een Indiaans gezin bij ons in de straat. Baas Zomer werd de man genoemd. Overigens een gekke naam voor een Indiaan want bijna alle Indianen droegen destijds de naam Sabajo als achternaam of gewoon 'Indiaan'. Ze woonden niet in een huis maar in een hut die ze op een braakliggend terrein hadden opgetrokken van in de grond gedreven palen met een pienapalm dak en ze sliepen in hangmatten die waren gespannen van de ene paal naar de andere. Wat ze uitspookten weet ik niet want zo waren ze er en zo waren ze er niet. Soms kregen ze bezoek van andere Indianen uit Albina, prachtig uitgedost in veelkleurige gewaden tenminste wat de vrouwen betreft. Dan werd er verbazend veel gezopen. Een soort rum, cassirie geheten. Niemand in de straat durfde deze cassirie te proeven want het heette dat ze werd gemaakt door jonge meisjes op cassave te laten kauwen en het kauwsel in een matapie (aarden kruik) te spuwen. Na fermentatie werd dit dan alcohol.

De parties eindigden altijd in ruzie en vechten en geen mens die begreep waarover de ruzies wel gingen want we verstonden hun taal natuurlijk niet. Een hoogst enkele keer begreep je dat de grootvader van de een de grootmoeder van de andere zoveel jaren terug eens moest hebben geslagen, maar vermoedelijk zochten ze gewoonweg een excuus om met elkaar op de vuist te gaan dapper bijgestaan door gillende vrouwen. Meestal waren de vechtersbazen te dronken om elkaar echt pijn te doen met de vuisten.

Tenslotte had je ook Chinezen in de straat. Bijvoorbeeld ene A Loy die in de Stoelmanstraat woonde (dat is dat gedeelte van de Gonggrijpstraat voor de Sommelsdijckse kreek. Je kon bij hem piauw spelen. Dat was

Chinese lotto streng verboden bij de wet. Diens vrouw hield achter jaloezieën gezeten de straat in de gaten. Op een teken van haar glipte je naar binnen en overhandigde jouw biljet volgedrukt met chinese karakters waarvan je natuurlijk geen bliksem verstond en waarvan je met potlood acht tekens had zwart gemaakt. Met Oost Indische inkt vulde Aloy een gelijksoortig papier in. s Middags of de volgende dag haalde je een biljet op met het resultaat van de trekking. Er woonde ook een vrouw net naast hem die je tegen betaling uitlegde hoe je moest spelen. Dat deed ze dan aan de hand van je dromen. Piauw heeft velen in Suriname financieel te gronde gericht. De mensen hoopten steeds dat ze eens met een hoofdprijs zouden kunnen gaan strijken en wendden hun armzalige verdiensten aan om zelfs twee keer per dag piauw te spelen. A Loy werd tijdens een razzia door de politie ingerekend tezamen met een andere Chinees die met een tante van me (Vervuurt) getrouwd was en die als financier optrad.

De beroemde Surinaamse socioloog wijlen professor Rudi van Lier zegt treffend in een van zijn werken op de samenlevingsvorm in Suriname doelend: they mix but do not combine. Zij mengen zonder in elkaar over te gaan. We leefden in mijn tijd langs elkaar maar niet met elkaar. Hierin is tot op de huidige dag geen enkele verandering ingetreden. Integendeel zou men mogen zeggen.

School

SURINAME BEZAT IN mijn tijd drie MULO scholen, namelijk de Graaf von Zinsendorffschool voor de Protestanten, de Hendrikschool voor de neutralen en de Sint Paulusschool voor de Rooms Katholieken. Er was ook een rooms katholieke Mulo school voor meisjes Louise school geheten maar daar hoorde je zelden wat van en ik ken ook niemand van kaliber die deze school heeft afgeleverd in tegenstelling tot de andere Mulos.

De Mulo was in Suriname eindonderwijs en stond daardoor op hoog peil. Ik heb veel afgestudeerden gekend die van de Mulo rechtstreeks in de vijfde HBS in Nederland terechtkwamen.

Een trapje lager stonden de ULO scholen. Ook drie stuks: de van Sypesteynschool voor de neutralen, de Sint Willebrordusschool voor de rooms katholieken en nog een voor de protestanten. Ik kan niet op de naam van deze laatste school komen. Ze stond in de Dominéestraat naast de firma C. Kersten & Co. En natuurlijk was er ook een rooms katholieke Ulo voor meisjes waarvan ik mij de naam ook niet meer kan herinneren. Margareta of Rosa school geloof ik. Zowel de Mulo als de Ulo scholen waren betalende scholen. Weer een trapje lager stond dan een serie lagere scholen: Sint Petrus, Christelijke, Themen, Comenius, Christiaan David, Sint Leonardus, Sint Clemens en nog een paar. Die waren kosteloos. (Hindostaanse scholen had je toen nog niet).

De Christelijke school had een uniek karakter.

Om te beginnen behoorde ze toe aan de gemeente der Bromettianen. Dat was een religieuze sekte die uit Guyana was komen overwaaien. Voorts was ze officieel een lagere school maar het niveau lag er aanmerkelijk hoger dan men van een lagere school mocht verwachten. Ze hadden op die school iets wat ze met 'Cursus' aanduidden. Tegen betaling van een kleine vergoeding konden leerlingen na de officiële schooltijd nablijven en kregen dan les in wiskunde, Frans en Engels.

Tenslotte had je dan de kleuterscholen meestal verbonden aan de lagere scholen. Daar waren ook enkele aparte particuliere bij zoals de Rahan school en de Conradischool. Op die scholen leerde je op jeugdige leeftijd lezen en schrijven en als je dan op de lagere school kwam was je in kennis de gewone kinderen ver vooruit en mocht je dan veelal direct naar de derde klas.

Ik was bijna zeven toen ik van de Rahan school ging naar de Christelijke school -omdat die niet ver lag van de Gonggrijpstraat- en ze plaatsten me in de tweede klas. Ik bleef er maar een paar maanden op want toen hertrouwde mijn moeder, werd ik rooms katholiek gedoopt en overgeplaatst naar de Sint Petrus school. Daar zetten ze me in de derde. Ik kwam terecht bij ene meneer Kortram, een zwarte man, en ene meneer Volkerts, een witte man. De klas was dermate groot dat er twee onderwijzers voor stonden. Ik bleef er ook niet lang. Een hevige stormvloed had in Paramaribo gewoed en alle erven waren ondergelopen. Niemand natuurlijk naar school en de gehele dag op houtvloten spelen in het water. Toen wij er na een week terugkeerden bleek inmid dels als huiswerk catechismus leren te zijn opgegeven. De heren Volkerts en Kortram gingen de banken langs en een ieder die niet had geleerd werd zonder pardon vergast op dertig stokslagen op de rug en dat was hoogst

ongebruikelijk. Na de kastijding plantte ik mijn pet op mijn hoofd en ging de deur uit met grote verbazing nage staard door zowel leerkrachten als leerlingen. Nu moet men begrijpen dat mijn familie weliswaar had toegestemd in mijn overgang tot het katholicisme maar als goede protestanten zat ze dat toch niet lekker. Toen ik thuis aankwam was daar ook een oom op bezoek James geheten die tot overmaat van ramp juist zonder werk zat. Toen ik had verteld wat er gebeurd was en de striemen op mijn rug toonde om mijn verhaal te illustreren werd ik zonder omhaal van woorden op de bagagedrager van een fiets gehesen en teruggebracht naar school. Oom James haalde uit. Meneer Kortram werd met de vuisten bewerkt tot hij wit zag en meneer Volkerts tot die zwart zag. Totale consternatie natuurlijk. Alle onderwijzers inclusief de fraters (frater Edgar een bijzonder populair man en frater Sebastiaan het hoofd van de school die de bijnaam had van barometer omdat hij je met een lat van anderhalve meter lengte placht te kastijden) waren nodig om mijn woedende oom eronder te krijgen. Maar ze durfden daar toch geen zaak van te maken toen ze de striemen op mijn rug zagen want mijn familie was tamelijk invloedrijk. Mijn grootouders natuurlijk dolgelukkig dat ik van de katholieke school af kon. Dus ik weer terug naar de Christelijke school. Maar niet voor lang. Plotseling verscheen mijn echte vader uit Curacao op de proppen en toen hij vernam dat ik ondanks mijn moeilijk karakter goed kon leren, oordeelde hij dat ik op een betalende school thuishoorde. Mijn moeder als katholiek deponeerde mij prompt op de Sint Willebrordusschool. Daar kwam ik in de vierde klas terecht bij ene meneer Muskiet. (Het hoofd van de school was meneer Sno een zwarte bijzonder knappe wiskundige). Het enige wat ik me van deze school herinner was dat periodiek een paar

jongens opdracht kregen om in de knippaboom op het erf te klimmen om alle knippas te plukken die vervolgens werden uitgedeeld onder de scholieren. Ik bleef er maar een maand of vier want toen liet mijn vader het weer afweten en stopte met de toezending van postwissels voor de betaling van het schoolgeld. Het kwam niet bij mijn stiefvader op die verplichting dan maar op zich te nemen en mijn grootouders of overige familie pleegden liever harakiri dan voor mij te betalen op een katholieke school. Ik dus weer terug naar de Christelijke school en daar ben ik tot het eind gebleven. (Later, veel later toen ik al een serie universitaire titels op zak had, presenteerde mijn vader zich weer bij mij. Voordat ik vanachter mijn lessenaar had kunnen komen om hem op zijn snoet te timmeren was hij al de deur uitgeschoten). Door al die omzwervingen ging de tijd die ik op de Rahan school had gewonnen gewoon weer verloren. Ik kwam in de vijfde van de Christelijke school terecht bij meneer Arthur Hermelijn.

Op de Christelijke school begon elke school dag met lofzangen op het schoolterrein en een predikatie van meneer Heilbron het hoofd van de school die tevens voor ganger was van de gemeente der Bromettianen die een kerk had aan de Heerenstraat tegenover waar nu theater Tower staat. Daar hadden wij jongens natuurlijk geen boodschap aan dus steeds weer probeerden wij daar onderuit te komen. We bleven op straat rondhangen tot dat wij vermoedden dat de zaak achter de rug was om naar binnen te glippen. Maar dat ging niet zomaar want je werd dan geacht laat te zijn en daarop stond een aantal stokslagen als straf en het onderhoofd Parisius geheten posteerde zich voor de poort om ons de toegang te beletten. Oom Jan zoals hij door ons werd aangesproken was de enige leraar die Neger Engels tot ons sprak en was

daarom zeer geliefd.

In dit verband moet het een en ander worden opgemerkt over het taalgebruik in mijn jeugd. Het was in Suriname gebruikelijk dat tegen meisjes altijd en bijna uitsluitend Nederlands werd gesproken. Alleen in de lagere standen kon men moeders of vaders Negerengels tot hun dochters horen spreken. Waarom, weet ik ook niet.

Bij de jongens kon men twee categorieën onderscheiden. De eerste categorie bestond uit jongens, waartegen de ouders altijd Nederlands spraken omdat het chique stond (als je Negerengels sprak was je vernegerd en dat was zeer afkeurenswaardig) of omdat de ouders het beheersen van het Nederlands nu eenmaal noodzakelijk achtten voor de toekomst van hun zonen. Het was soms wonderlijk om te zien in hoeveel bochten de ouders zich konden wringen om dat tot stand te brengen.

De tweede categorie bestond uit jongens die thuis gewoon in het Negerengels werden aangesproken.

Zodoende kreeg je jongens die uitsluitend Nederlands spraken en zich nauwelijks in het Negerengels konden uitdrukken (zo zij dat al probeerden ging dat zeer onbeholpen) en jongens zoals ik, die uitsluitend Negerengels spraken en zich slecht in het Nederlands konden uitdrukken. Het merkwaardige doet zich nu voor, wanneer ik zo rondom me kijk naar de mensen die het maatschappelijk ver geschopt hebben, dat het uitsluitende gebruik van het Nederlands nauwelijks een voorsprong schijnt te hebben opgeleverd. Er zijn aanmerkelijk meer academici voortgekomen uit de uitsluitend Negerengels sprekenden dan uit de categorie van de snobs en zogenaamde nette jongens. Echt een onderwerp voor een proefschrift. Daarbij ware tevens een vergelijking te maken met de Friezen en een onderzoek in te stellen naar

de vraag of de uitsluitend Fries sprekenden een achterstand vertonen in het Nederlandse onderwijsstelsel.

Maar dit was even een intermezzo. We hadden het over Oom Jan. Hij hield er ook van achter ons aan te rennen. We stuurden daarom degene die het gemakkelijkst tegen stokslagen bestand was naar voren om de spits af te bijten en als Oom Jan achter hem aan ging stoven we het schoolerf in.

Een andere kleurrijke figuur was mevrouw Siebeneicher. Ze gaf Frans en was geen Bromettiaanse maar behoorde tot het Leger des Heils (elke zaterdagmiddag zongen die op straathoeken begeleid door een compleet orkest). Mevrouw Siebeneicher was blank en had zware armen van de filaria en als ze haar vuisten op je rug terecht liet komen kon je bloed uitspuwen.

Een andere was meneer Emanuels. Die was ook geen Bromettiaan maar Jood. Hij gaf Engels en is later advocaat geworden. Rabba noemde men hem. Waarom weet ik ook niet. Wij jongens hadden de gewoonte wanneer we voor de klas werden geroepen om stokslagen in ontvangst te nemen snel een schrift te schuiven tussen broek en zitvlak. Dat wisten de leraren natuurlijk drommels goed. Per slot van rekening waren ook zij eens jong geweest. Voordat ze de zweep over je legden voelden ze dan ook altijd of er iets daar zat. Rabba deed dat ook bij de meiden. Dat was zijn hebbelijkheid.

Het hoofd van de school heette Heilbron. Hij was een erudiete bruine kalende man van niet langer dan een meter zestig. Hij gaf wiskunde. Zeker de helft van de tijd besteedde hij aan het geven van stokslagen en het uitdelen van strafwerk. Hoe meneer Heilbron en zijn ploeg het konden bolwerken (de leraren op die school plachten in mijn tijd oud te worden) is mij nog steeds een raadsel. Want vergeleken bij de leerlingen van tegen-

woordig waren we allesbehalve doetjes. Ik kan het weten. Ik heb jarenlang voor de klas gestaan niet alleen van de universiteit maar zelfs van de MULO (bijvoorbeeld de Hendrik en de Wilhelminaschool op Curacao) en van andere middelbare scholen. (Rijnlands Lyceum te Wassenaar; Tymstra Atheneum een school voor lastige onhandelbare leerlingen in den Haag). Mij wordt zelfs in de schoenen geschoven dat ik heb meegeholpen aan de vorming van de Surinaamse dictator Desi Bouterse als part time docent op de Middelbare Handelsschool in Suriname in de jaren 1963-1967. Ik kan mij de man met de beste wil van de wereld niet voor de geest halen. Hij moet dan wel buitengewoon mak zijn geweest in zijn jonge jaren.

Misschien was het systeem van stokslagen uitdelen achteraf gezien toch niet zo gek. Wij zijn er niet slechter van geworden en ik heb nooit gehoord van leraren die een nervous breakdown hebben gekregen. Tegenwoordig worden de leraren bij de vleet afgekeurd.

Er ging geen dag voorbij zonder dat we vochten op school. Om het minste en geringste. Zelfs de meiden lieten zich niet onbetuigd. Als we ze aan de borsten trokken gaven ze klappen terug in plaats van ons te rapporteren. Twee jongens behoefden slechts dreigend naar elkaar te kijken en het was raak. Niet alleen omdat we weinig tolerant van aard waren maar de omgeving gaf je nooit de kans een geschil in der minne te beslechten. Altijd was er iemand in de buurt om zand van de grond te grijpen en dat voor de vechtersbazen te houden terwijl de anderen op de achtergrond begonnen te roepen: 'Sla hem. Sla'm. Sloeg je de hand niet weg dan was je laf, werd er boeh geroepen en oogstte je de verachting van je omgeving. Sloeg je de hand weg dan volgde gejuich want de uitdaging was aanvaard. De kemphanen werden boven op elkaar geduwd en in een mum van tijd lagen ze op de

grond elkaar met de vuisten te bewerken. De vechtpartijen eindigden meestal met striemen op de rug van meneer Heilbron en de vermaning: 'Speel speel doodt steenduiven,' wat dat dan ook mocht betekenen (wij beweerden steeds dat wij aan het spelen waren. De vermaning ging gepaard met het draaien aan de oren totdat je het gevoel kreeg dat die van je hoofd werden afgerukt. Als lik op stuk kreeg je dertig stokslagen de man plus het schrijven van honderd strafregels 'De leerlingen van de Christelijke school mogen zich niet als varkens gedragen'.

Ook vechtpartijen geïnspireerd door ras waren schering en inslag. De zwarte jongens bijvoorbeeld meenden dat ze sterker waren dan hindostanen die ze koelies, blanken die ze boeroes en mulatten die ze bong koros of reddie nengres (rode negers) noemden. Bong koro komt van bon couleur (goede kleur) maar had in Suriname een onaangename klank. Je was vlees noch vis, je had geen vaderland etc. (De Hindostanen noemden mulatten 'Surinamers' en zwarten 'kaffries'. Blijkbaar beschouwden ze zichzelf niet als Surinamers). Om jezelf te bewijzen moest je steeds weer vechten en de dagen dat ik niet thuis kwam met een blauw oog waren zeldzaam.

Een andere sport was het vechten van klas tegen klas. Tot dat doel hadden wij allen militaire rangen voor ons zelf ingesteld. Ik was de generaal hoewel ik een van de jongsten was in de klas, wellicht omdat ik door mijn hersencapaciteit met kop en schouders boven mijn kornuiten uitstak of door mijn grote agressiviteit. Twee andere jongens die stukken ouder waren dan wij, namelijk Willie Brewster en ene Bilkerdijk, waren veldmaarschalk. Alvorens een gevecht begon stonden de partijen dreigend tegenover elkaar. Bilkerdijk die op onnavolgbare wijze Adolf Hitler kon nabootsen hield dan een donderrede schuimbekkend van woede en met maaiende ar-

men waarin hij dreigend de vernietiging van de vijand aankondigde. Vervolgens herhaalde Brewster de bedreigingen in bosnegertaal compleet met het opvoeren van een krijgscans. De volgende fase was een van onze jongens die korporaal werd genoemd op de vijand af te duwen als spitsroeden afbijter. Wanneer de vijand hem op de rug begon te beuken met de vuisten kwamen wij in actie. Het ging daarbij bepaald niet zachtzinnig toe. Soms moesten drie of vier onderwijzers eraan te pas komen om ons te scheiden. We hadden als korporaal een vent die in de Prinsessestraat woonde. Ik ben zijn naam kwijt. Hij was oliedom. We vroegen ons altijd af of zijn domheid voortspoot uit de vuistslagen die hij op zijn hoofd had gekregen of dat hij, juist doordat hij zo dom was, bereid was als korporaal op te treden. Na de pauze zag je rijen bij mevrouw Siebeneicher die zo goed en zo kwaad als dat ging kleren versterkte. Daarna kreeg je lange rijen bij meneer Heilbron voor strafregels en Oom Jan voor de nodige stokslagen.

De onderwijzers mochten me wel omdat ik vrij goed kon leren hoewel ze me een van de grootste belhamels van de school vonden. Om het vechten een beetje in te dammen had meneer Heilbron een middel ontdekt om mij uit te schakelen. Ik werd belast met het ophalen van de strafregels. Behalve voor vechten kreeg je ook strafregels te maken als je s middags of zaterdags spijbelde van ‘cursus’ en voor alles en nog wat. Sanctie op het niet inleveren van strafregels was in eerste instantie meer strafregels, daarna stokslagen, daarna moest een van de ouders, op school verschijnen (meestal de moeder want weinigen van ons hadden een vader) en tenslotte kon je van school weggestuurd worden. (De leerplicht gold natuurlijk niet voor de Christelijke school die een particuliere school was).

Ik kreeg een schrift waarin de namen werden opgetekend van degenen die veroordeeld waren tot het maken van strafregels. Als een les mij verveelde of als ik om de ene of andere reden naar buiten wilde, stapte ik naar de leraar met mijn schrift en zei dat ik naar de andere klassen toe moest om strafwerk op te halen. Na verloop van tijd ontdekte ik dat meneer Heilbron het strafwerk niet eens inzag of de blaadjes zo in de prullenbak deponeerde. Ik viste die er weer uit en begon een handel. De strafregels die ik van de meiden ontving (die leverden hun werk meestal trouw in) verkocht ik weer aan de jongens voor een paar centen. Zodoende ontving ik plenty geld. Om het aantal strafregels te vermeerderen financierde ik zelfs een knokploeg die overal rellen moest veroorzaken. Jaren later vertelde meneer Heilbron me lachend (hij was toen al een oude man dat hij wel degelijk op de hoogte was van wat ik uitspookte.

Ik was zo'n beetje de kapitalist van de klas want ik kreeg elke week een kwartje zakgeld van mijn oom die een winkel had aan de Steenbakkerijstraat, elke dag een dubbeltje van mijn grootmoeder om daarmee in de pauze een krentenbol te kopen bij de bollenvrouw voor de lunch, vervolgens geld kreeg van de hoeren in de straat voor het doen van boodschappen, geld voor strafwerk en soms geld van mijn grootvader voor klusjes in de timmerwinkel. Maar ik was nooit gierig en liet mijn vrienden steeds meegenieten.

Daar ik op elk gewenst moment uit de klas kon gaan met mijn strafwerkboekje ging ik vaak bij de Javaan die een bacovenwinkel had pal naast de school, petjil en andere lekkernijen kopen om onder mijn vrienden te verdelen welke ik dan via het raam door gaf aan de klas. Deze vrijdom van beweging stelde ook in staat tot een andere streek. De arme jongens kregen eten op school

van de militairen. Dit eten werd door baas Stomp en anderen met een vrachtauto in grote ketels gebracht en naast het schoolgebouw gedeponed. Deze jongens kregen beter te eten dan de meesten van ons maar je kwam niet zomaar in aanmerking voor schoolvoeding. Er moest een verzoek worden ingediend en dan werd onderzocht of je wel arm was. Er waren snobs die zo arm waren als de mieren maar het een grote schande vonden eten te moeten accepteren. Ik niet. Zou mij wel een zorg wezen. Steeds weer diende ik een verzoek in dat altijd werd afgewezen.

Zodra ik de ketels buiten hoorde rammelen vroeg ik verlof om weg te mogen gaan en viste grote hompen vlees daaruit die ik in oude kranten gewikkeld via het raam doorspeelde naar mijn vrienden in de klas.

De onderwijzers van de Christelijke school waren zonder uitzondering zeer ‘dedicated’ om het maar op zijn Amerikaans te zeggen. Dit is ook de reden waarom velen die op die school hebben gezeten het zeer ver hebben weten te schoppen. Voor mijn geluk heb ik altijd vrij goed kunnen leren. Nu was het de gewoonte om bij repetities de leerlingen door elkaar te hutselen om het afkijken in te perken. Meestal was ik vrij snel klaar met mijn werk en dan was het de beurt aan degene die naast me zat om af te kijken. Als het een meisje betrof stond ik dat slechts toe als ik haar donsje mocht aanraken. De meesten vonden dat blijkbaar opperbest want ik maakte zelden mee dat iemand daartegen protesteerde. Ze lachten alleen maar als een boerin met kiespijn om te oordelen naar de snelheid waarmede hun pen over het papier bewoog, zou je zweren dat het om een contest snelschrijven ging, maar dat was natuurlijk om zo gauw mogelijk van het gefriemel van mijn koude handen tussen hun benen verlost te zijn.

Voetballen

WE WAREN VERZOT OP voetballen. Aangezien wij, althans de meeste van ons, nauwelijks behoorlijke schoenen bezaten om mee naar school te gaan (de arme rooms katholieke jongens kregen zo nu en dan tennisschoenen van de missie toegestopt; op vele scholen mocht je op blote voeten verschijnen), speelden wij gewoon blootsvoets. Zelfs officiële wedstrijden in het Suriname stadion werden ongeschoeid verspeeld. Alleen de eerste klasse clubs en dat waren maar een stuks of acht als ik me niet vergis, kenden voetbalschoenen.

Nergens trof je sportvelden aan die door de overheid waren aangelegd. Op straat mocht je ook niet voetballen. Deed je dat toch en werd je in de lurven gevat dan werd je naar het politiebureau gesleept om afgeranseld te worden. De Prinsessestraat vormde hierop een uitzondering. Daar woonden geen dienstkloppers van het type Beeker. Integendeel, daar woonden Suriname's grootste voetballer aller tijden Hans Nahar en meneer Landkoer een andere in die tijd beroemde voetballer. De eerste zag kans niet alleen in het nationale elftal van Suriname uit te komen maar ook (na emigratie) in de nationale elftallen van Curacao en van Aruba. Beiden waren inspecteur van politie. Ze stonden niet alleen toe dat we op straat speelden maar gaven zelfs aanwijzingen.

We speelden vooral in erven. Maar welk erf was groot genoeg voor een behoorlijke wedstrijd? De meeste erven die daarvoor qua omvang in aanmerking zouden komen waren veelal vol beplant met vruchtbomen of hadden teveel oppervlakte wortels. Slechts een klein aantal erven voldeed aan de eisen. In de Gonggrijpstraat stond er een. Dat was het erf van de prostituées. Maar

juist 's zondags als we officiële wedstrijden zouden moeten spelen mochten we daar geen gebruik van maken aangezien we hen stoorden in de uitoefening van hun beroep.

In de Wanicastraat was er ook zo'n erf. Dat was bij de rijwielhersteller Baank. Tenslotte was er zo'n erf ergens in de Verlengde Weidestraat. Deze erven werden gebruikt om daarop officiële wedstrijden te spelen.

Een andere mogelijkheid was te spelen op grasweiden als je de drollen van koeien, schapen, geiten en andere dieren maar ontweek. Achter in de Prinsessestraat stond zo'n weide die door mijn peetoom Lemmers genaamd werd beheerd voor de Katholieke missie of misschien was die ook wel zijn eigendom.. Dat weet ik niet zo precies.

Ik moet eerst uitleggen hoe ik aan een peetoom kwam. Toen ik een jaar of zes was hertrouwde mijn moeder met een man genaamd Cornelis Rack. Mijn vader had voor mijn geboorte de benen genomen naar de Antillen. Deze man was katholiek en zoals te doen gebruikelijk in die tijd eiste hij dat ik katholiek zou worden gedoopt en naar een katholieke school ging. Nou waarom ook niet. Hoewel mijn grootouders papenhaters waren deed het vooruitzicht om hun dochter geborgen te zien hen de hand over het hart strijken en zo geschiedde. Ik werd ook weggehaald van de Christelijke school aan de Gravenstraat en geplaatst op de Sint Petruschool in de Monseigneur Wulffingstraat. Overigens was de bewerkstelling van mijn overgang naar het katholicisme de enige daad van vaderschap van mijn stiefvader jegens mij want ik heb de man nooit een stuiver gekost. Ik heb hem zijn leven lang met Oom Nelis aangesproken. Een doodaardige man. Ik heb wel erg veel van hem gehouden omdat hij vrij kameraadschappelijk met mij omging. Hij was

een bekwaam voetballer, jager en hengelaar. Welnu deze meneer Lemmers werd bij gelegenheid van mijn doop tot peetoom gebombardeerd. Ik weet niet op grond waarvan. Ik vermoed dat hij door de missie in reserve werd gehouden om die taak op zich te nemen voor deze en gene omdat er immers een peetoom vereist was bij die gelegenheid.

Het probleem met de weide van baas Lemmers was echter dat vaak een stier daarop graasde. Een rot beest Piet genaamd. Het beest was zo kwaadaardig dat het met een lange ketting die vastgemaakt was aan in de grond gedreven ijzeren stangen in bedwang werd gehouden. Ik heb nooit gezien wie het naar de weide begeleidde. Zodra iemand zich op honderd meter afstand van hem bevond begon hij al aan zijn ketting te trekken, te snuiven en te schuimbekken en we waren er als de dood voor.

Piet was niet de enige sta in de weg. Baas Lemmers had ook een bok Ome Henk de Hollander genoemd. Van hetzelfde laken een pak als Piet met als additionele onhebbelijkheid zijn geweldige stank. Het beest stonk zo erbarmelijk dat niemand in staat was langer dan vijf minuten binnen een straal van vijftig meter van hem te vertoeven. We konden slechts op de weide terecht als deze twee voor een dagje op stal werden gehouden. Dat geschiedde vaak s zondags.

We speelden met van alles wat rond was en als bal kon dienstdoen. Met lemmetjes, met gevulde dameskousen en, oh rijkdom, met tennisballen. Deze laatste kochten we van de jongens die als ballenjongen dienstdeden op de tennisbanen van de elite. Aangezien de elite ook niet zo geweldig elite was duurde het erg lang voordat een bal versleten genoeg werd bevonden om aan de ballenjongens geschonken te worden. Die kochten we

voor een dubbeltje, een bedrag dat voor de meesten buiten bereik was.

De Lim A Po's die in de Prinsessestraat woonden, later beroemde advocaten en medici, hadden een heuse voetbal een nummer vier geloof ik die je moest oppompen en we vonden het een hele eer als we door hen werden uitgenodigd cq uitgedaagd een partijtje te komen spelen.

We kenden eigenlijk geen echte clubs. Gewoonlijk verdeelden we voor de aanvang van een wedstrijd de beschikbare jongens over twee partijen, aangevoerd door de beste spelers. Dat ging om en om teneinde een gelijke sterkte te bewerkstelligen. Een andere keer speelden we voorstraat tegen achterstraat of straat tegen straat, bijvoorbeeld de Gonggrijpstraat tegen de Prinsessestraat of de Tourtonnelaan. Vaak was het ras tegen ras als we bijvoorbeeld speelden tegen de Javanen van de Cultuurtuin of tegen de Hindostanen van Maikoe of Koeliedang (eind Anniestraat).

Zowel onder de Javanen als onder de Hindostanen bevonden zich bekwame voetballers maar het wonderlijke was dat deze mensen nooit doorstroomden naar officieel voetbal vermoedelijk omdat ze zo jong trouwden en daardoor andere besognes kregen.

We gingen vaak helemaal naar de Anniestraat om tegen de Hindostanen daar te spelen. Er was daar ook een concentratie Koeliedang genoemd en ze hadden een heus voetbalveld. Het was er heerlijk voetballen maar je mocht niet winnen want niet zodra stond je drie of vier punten voor of je hoorde plotseling de uitroep 'Hare dandang' en dan was het rennen geblazen. Uit alle huizen uit de buurt zag je Hindostanen verschijnen gewapend met knuppels en koevoeten.

Soms vormden we gelegenheidsclubs die wij

namen gaven als Grietjebie, Albatros, el Deportivo e.d. als we gingen spelen tegen de jongens in de stad. Bijvoorbeeld die van de Gravenstraat en de Heerenstraat zoals Roy Emanuels, Brunings de gebroeders Ottens, Mauke Pool e.d. Dan schreven we een brief met hoogdravende taal: 'Hierbij wordt U uitgedaagd voor het spelen van een wedstrijd op zaterdagmorgen etc. met opgave van de opstelling van het elftal en vermelding van het terrein. Je huurde dan een van de zijterreinen van het Suriname stadion af. Soms mochten we gebruik maken van het terrein van de Koningin Emma school op de hoek van de Tourtonnelaan en de Gravenstraat.

Een hoogst enkele maal speelden we tegen de jongens van de Wagenwegstraat. Daarmee was het kwaad kersen eten. Jongens als Guno Hoen, Henar, Rahman, August Themen, Bottenbley, stonden bekend als plattebruggers (straatjongens) die met messen en kapotte flessen vochten. Je mocht niet van ze winnen anders was het knokken geslagen. Veel van deze jongens hebben het erg ver geschopt in de samenleving. Guno Hoen bijvoorbeeld werd een bekend schrijver, sportverslaggever en een beroemd voetballer. Bottenbley kwam ik weer in New York en in Puerto Rico tegen als aannemer. De man bouwde complete wolkenkrabbers. Themen en Rahman trof ik weer aan op Aruba als eigenaren van bedrijven. Van de zogenaamde brave jongens van de buurt Heerenstraat en Gravenstraat hoorde je nooit meer wat.

We voetbalden veel in de Prinsessestraat later ook in de Schietbaanlaan die tijdens de oorlog werd aangelegd om de Prinsessestraat te verbinden met de Tourtonnelaan omdat zoals gezegd Hans Nahar en Landkoer er geen bezwaar tegen hadden dat je er speelde. Die kwamen soms langs op hun zware motorfietsen en bleven kijken en zelfs tips geven. Nu bevond zich achter de

Prinsessestraat ook de begraafplaats van de Katholieken. Bijna elke dag was er een begrafenis. Dan kwam eerst de pastoor die de dienst zou verzorgen langs op de fiets en een half uurtje daarna de begrafenisstoet. Dan moest je natuurlijk ophouden met voetballen. Een van die paters pikte me altijd uit om misdienaar te gaan spelen hoewel ik na mijn vertrek van de Willebrordusschool nauwelijks meer iets met het katholicisme van doen had. Ik mocht dan drie of vier kameraden meenemen. Voor de ingang van de begraafplaats bevond zich een klein huisje en daarin deden we misdienaarsgewaden over onze kleren en mochten we een keuze maken uit een serie schoenen die daar lag. Onder gemompel van ‘Miserere mei dei suceundum magnam misericordiam tuam’ en het schudden van wierookvaten liepen we dan voor de baar uit. Na afloop kregen we elk twee en een halve cent (een grote cent noemde men dat) van de pastoor. Dat geld werd betaald door de familie van de overledene. Met dit geld gingen we als de weerlicht petjil bij de Javaan achter de Prinsessestraat kopen. De pastoor zelf ‘boorde’ ergens in een erf en ging in de Gonggrijpstraat bij mijn grootvader rum zitten drinken. Grootvader moest niets hebben van katholieken zoals al opgemerkt maar hij en de pastoor bleken elkaar gevonden te hebben op het stuk van hun afkeer voor de zwarten en bovendien waren beiden op de hand van Nazi Duitsland en er vast van overtuigd dat die de oorlog zou winnen.

s Zondagsmiddags had je achter de Prinsessestraat (later ook de Schietbaanlaan) officiële wedstrijden met veel toeschouwers die van heinde en verre kwamen. Daaraan namen zelfs voetballers deel die al in de hoofdklasse speelden zoals Vossie Belgrave, Letnom, Landkoer, Henar, Naloop e.a. Volwassen mannen dus. Ze speelden dan tegen andere straten of voorstraat tegen

achterstraat. De besten onder ons jongens kregen ook een kans om mee te doen. De keepers werden in elk geval altijd uit onze rangen gerecruteerd omdat blijkbaar niemand belangstelling had voor dat baantje. Maar oh wee je gebeente als je een bal doorliet. Klappen en stompen waren je deel.

Bij belangrijke wedstrijden gingen we naar het Suriname stadion in de Cultuurtuin. Aangezien weinigen van ons het dubbeltje of kwartje konden opbrengen om een staanplaats te kopen gingen we 'boren'. Dat was niet zo eenvoudig. Eerst moest je door doornig struikgewas; vervolgens kwam een prikkeldraadversperring; tenslotte waren daar de suppoosten van de Surinaamse Voetbalbond. Een van deze suppoosten was een beroemdheid. Schele Ogen Jacques werd hij genoemd. Hij was ook suppoost bij theater Bellevue. Als je dacht dat hij naar rechts keek dan hield hij je juist in de gaten. We bedachten een systeem om hem te verschalken. We verzamelden met zijn allen genoeg geld om bijvoorbeeld twee of drie staanplaatsen te kopen. Deze gaven we dan aan de beste sprinters. Die moesten dan de sprint inzetten met de suppoosten achter zich aan. Die hadden de gewoonte om je helemaal uit het publiek weg te pikken om hun superieuren te demonstreren hoe serieus ze hun taak wel opvatten. Wanneer ze de sprinters eenmaal gevat hadden toonden die rustig hun plaatsbewijzen. Maar ondertussen waren de overige jongens al lang en breed onder het publiek verdwenen.

Voor de oorlog kende Suriname twee voetbalbonden. De al genoemde Surinaamse Voetbalbond en het Patronaat. Dat was de katholieke voetbalbond. Ze hadden hun terrein aan de Prins Hendrikstraat. De bond verdween korte tijd van het toneel toen tijdens de oorlog schuilkelders op hun terrein werden aangelegd.

Een kleurrijke figuur was Frederik Dompig. Hij was een jaar of tien of vijftien ouder dan wij maar was achterlijk. Hij sprak slepend en droeg een bril met glazen die zeker een half duim dik waren waarachter zijn oogjes leken te zwemmen. Zijn voeten waren vergeven van de siekas. Dat was een soort zandvlo of teek die in je voeten huid ging zitten en daarin eitjes legde. Ze jeukten ontzettend. Wij allen hadden last van die insecten maar als we gejeuk voelden dan namen we een speld of een naald en peuterden die uit onze voeten voordat die eieren konden leggen en verpletterden ze tussen twee nagels. Frederik niet. Zijn voeten herbergden een complete kolonie.

Tegen Frederik voetballen was altijd een corvee. Als je op zijn doel afstormde placht hij steevast te brullen: 'Offside, offside'. Dan moest je urenlang gaan discussieren over de vraag of je wel buitenspel was geweest. Maar we hadden ook daarop iets gevonden. Als hij het weer eens zo bont had gemaakt dan zeiden we: 'Goed, goed Frederik je hebt gelijk. Je hebt een penalty verdiend.' Dan wisselden we stiekem de bal voor een 'boegroe' dat was een ijzeren kogel waarmee we knikkerden. Nu was het zo dat we de bal nooit met de punt van de voet traptten maar met de zijkant daarvan. Behalve Frederik. Een trap tegen de boegroe en Frederik gaf een Indianendans ten beste luidkeels huilend want de boegroe reet al zijn siekas open. Voor ons was het wegwezen geblazen want Frederik kon behoorlijke klappen uitdelen en kon bovendien erg hard lopen. Aangezien hij altijd lange broeken droeg klonk het als een dravend paard als hij achter je aan zat. Maar meestal als hij uitgehuild was en de sprint tegen ons inzette waren we al een kilometer verder. De man heeft eens achter ons aangezeten vanaf de Nieuwe Charlesburgweg tot de Gonggrijpstraat.

Sport en spel

VOETBALLEN WAS ONZE meest populaire sport maar daarnaast deden we ook aan andere sporten. Deze waren in tegenstelling tot voetballen, dat het gehele jaar door werd beoefend, blijkbaar aan seizoenen gebonden want plotseling zag je iedereen hetzelfde doen en evenzo plotseling was het daarmee weer afgelopen. Niemand wist wie de opening van het seizoen aangaf.

We beginnen met knikkeren. Geld om knikkers te kopen was er natuurlijk niet. Maar de Curacaosche Handel Maatschappij produceerde een limonade Sträter Esser genaamd waarvan zich in de hals van de fles een stuitter bevond om het koolzuurgas het ontsnappen te beletten. Ook de firma Jong Tjien Fa had aan de Wagenwegstraat een limonadefabriek die frisdranken in dit soort flessen op de markt bracht. Als je de fles openbrak had je een knikker. Verder moest je dan maar knikkers van kameraden zien te winnen. We hadden een keur van knikkerspelletjes. Enkele voorbeelden: Wakka Tjopoe. Je gooit je knikker een meter of drie vier voor je uit en je tegenspeler probeert die met de zijne te raken daarbij ervoor zorgdragend bij missen zo ver mogelijk uit de buurt van je knikker te geraken. Want je mocht vanaf die plaats spelend proberen diens knikker te raken. We speel-

den dat met hoogstens een man of vier anders was het te ver voor je uit om nog zinnig te kunnen mikken. Zo liepen we achter elkaar aan de gehele straat door.

Dan was er ollo mettie. Je maakt een rond gat in de grond met een doorsnede van acht centimeters en een diepte van tien centimeters. Vervolgens trek je een lijn op een afstand van een meter of zes van het gat verwijderd. Om de beurt nemen de spelers achter deze lijn plaats en werpen met een knikker naar het gat om de spelers volgorde vast te stellen. Degene die het dichtst bij het gat terechtkomt mag eerst spelen. Hij neemt daartoe de knikkers van alle spelers in de hand en werpt die naar het gat. De knikkers die daarin terechtkomen mag hij behouden. De runner up wijst vervolgens een knikker aan die geraakt moet worden met een 'reis'. Een reis was een schijf van lood die wij maakten door gesmolten lood te gieten in het dekseltje van een fles of een kroondop of in een gietvorm in het zand. Ze was zelden groter dan vijf centimeters doorsnede. We kwamen veelal aan lood door de nokken van oude gebouwen te slopen. Raakte de reis een verkeerde knikker of kwam ze in het gat terecht dan moest boete betaald worden in de vorm van een of meer knikkers die bij het totaal gevoegd moest(en) worden.

We hadden een kleurrijke figuur in de straat. Hij zat ook bij mij op school. Clarke heette hij. Hij was uiterst bekwaam in dit spel. Hij kwam uit Guyana en was achterlijk maar bleek in staat ondanks zijn handicap de moeilijkste knikkers te raken met zijn reis. De enige manier om van hem te winnen (hij kreeg altijd veel knikkers van zijn moeder en vormde bijgevolg een welkome tegenstander) was door middel van 'stienga'. Dat wil zeggen we maakten geheime afspraken om elkaar gemakkelijke doelen te geven om te 'reizen'. De winst verdeelden we dan achteraf.

Dan had je het Curacaose spel. Je maakte een gat in de grond als bij ollo mettie en trok op een meter of vijf daarvan een lijn. Alle spelers namen plaats achter deze lijn en wierpen met een knikker naar het gat. Degene die het dichtst bij het gat terechtkwam mocht beginnen. Hij moest met zijn duimnagel de knikker in het gat tikken. Elke knikker die hij daarin wist te krijgen mocht hij behouden. Een variant hierop vormde het Arubaanse spel. De speler die de laatste knikker in het gat deponeerde kreeg de gehele pot.

Dan was er bounce back. Een bijzonder populair spel omdat vaak volwassenen meespeelden en je van hen aardig wat knikkers kon winnen. Dit werd veelal onder een huis op hoge neuten gespeeld. Je sloeg je knikker tegen een pilaar om terugkaatsend andere op de grond liggende knikkers daarmee te raken dan wel een handbreedte daarvan verwijderd terecht te komen. Dit laatste noemden we 'anda' en hoe langer je vingers waren hoe beter. Vandaar dat wij de gewoonte hadden ze met kokosolie in te wrijven en aan ze te trekken en rukken om ze uit te rekken. Daar heb ik later toen ik violoncello wilde leren spelen flink wat spijt van gehad aangezien mijn vingers te zwak bleken te zijn voor dit instrument.

Hele zondagen konden we zoetbrengen bij de Knoppels in de Prinsessestraat. Opa Knoppel, Pa Knoppel, Ooms Knoppel (bijna allemaal militairen en lid van de militaire kapel) zonen Knoppel, iedereen deed mee. Soms speelden we met zijn vijftienen. Een kleurrijke figuur daarbij was Willie Brewster die we al tegenkwamen als veldmaarschalk bij klassegevechten. Hij had een neefje van een jaar of vijf Roël geheten die opdracht had op een teken van Willie te beginnen met 'Oom Willie Oma roept je.' Willie protesteerde dan meestal heftig maar het jongetje had opdracht net zolang te blijven

zeuren (anders riskeerde hij een flinke dreun) totdat Willie zeide: ‘Mensen; sorry ik moet weg. Ik word geroe pen.’ Hij vertrok dan om zijn gewonnen knikkers weg te bergen want de volwassenen waartegen je speelde eisten altijd dat je door bleef spelen totdat je geen knikkers meer over had. ‘Skeer’ noemden we dat.

Een ander populair spel waaraan ook volwassenen deelnamen was Pot naar Lijn. Je trok een lijn van ongeveer een halve meter (afhankelijk van het aantal spelers) in het zand. Alle meespelenden legden een knikker op die lijn op een onderlinge afstand van tien centimeter. Vervolgens werd op een afstand van tien meter van die lijn een lange lijn getrokken. De spelers namen om de beurt plaats achter de korte lijn en wierpen met hun knikkers naar de lange lijn om de spelers volgorde vast te stellen. Ging je over de lijn dan was je laatste of mocht niet meer meedoen etc. Vervolgens namen de spelers om de beurt achter de lange lijn plaats en wierpen met hun knikker naar de korte lijn. Raakten ze een knikker dan moest de eigenaar daarvan betalen. Raakte hij niets dan bleef hij gewoon liggen. Raakte een volgende speler zijn knikker dan was hij uit en moest ook nog betalen. Er waren mensen die de gelukkige eigenaars waren van boegroes, dat waren kanonskogels geloof ik of misschien ook wel de knikkers die de Fransen voor hun knikkerspel gebruiken. Spelen met een boegroe had zo wel voor als nadelen. Je kon de tegenstander gemakkelijker raken maar omgekeerd kon de tegenstander jou ook gemakkelijker raken. Een bekwame figuur bij dit spel was ene Mohammed die in de Prinsessestraat woonde. Ik meen dat hij later rechter is geworden op Aruba. Hij speelde met een enorm grote boegroe. De Oosterlings van de Prinsessestraat waren ook zeer bedreven in dit spel. Merkwaardig is dat een van ze, Reinier geheten,

ook rechter is geworden in Suriname. We speelden vaak in hun erf gelegen naast dat van de reeds genoemde Louis Halfhide.

Na de knikkertijd was het veelal bat en bal tijd. Dan zag je de jongens op straat rondlopen gewapend met een tennisbal (of een bal gemaakt van balata) en een bat (vaak gemaakt van de tak van een kokospalm) op zoek naar tegenstanders, straat in straat uit. Het spel had veel weg van cricket met dit verschil dat er maar een enkele wicket werd gebruikt. Vooral de Hindostanen waren bijzonder bedreven in dit spel. Vraag me niet hoe dat kwam. Soms werden er officiële wedstrijden in de cultuurtuin gehouden dan kwamen de ploegen van heinde en verre uit de districten. Een competitie duurde maanden en nam hele zondagen in beslag. Ook de Coronianen waren gek op dit spel. Als je in Coronie was (het kokosdistrict) zag je de jongens de gehele dag rondlopen met ballen gemaakt van balata en er was altijd wel een houwer (hakmes) te vinden om snel een bat en een wicket van kokospalmen te hakken.

Dan was er tiekie pauw. Je maakte een schuine sleuf in de grond en deed daar een klein stuk hout van een centimeter of tien in zodanig dat alleen de punt boven de grond uitstak. Met een knuppel gaf je een tik aan dit houtje en wanneer het in de lucht begon te spinnen sloeg je er naar met de knuppel. Het was eigenlijk een soort honkbal zonder werper maar aanmerkelijk gevaarlijker want als het houtje je raakte lag je zo in het ziekenhuis. Over baseball (honkbal) gesproken. Ik had een stel neven op Curacao, Rosheuvel geheten, die tijdens verlof poogden dit spel in Suriname te introduceren. Geen mens die daarin was geïnteresseerd, vermoedelijk omdat voor het beoefenen hiervan een groot terrein beschikbaar moet zijn.

Djoel was een ander spel. Je tekende een rechthoek op de grond van circa tien meter lengte bij vijf meter breedte. De rechthoek werd weer onderverdeeld in vier vakken. Je vormde twee partijen, pakkers en renners. De pakkers namen plaats op de lijnen, de renners moesten proberen hollend van vak naar vak zo aan de achterkant te geraken. Bevond je je binnen een vak dan was je safe maar moest wel uit de reikarm van de pakkers blijven.

In de droge tijd (de Surinaamse zomer), die duurde van pakweg augustus tot november, verschenen plotseling in alle straten de vliegers in de lucht. Die maakten we van de nerf van de kokospalm 'prienta' geheten; van hout; van maripa (ook een soort palm) en tenslotte van bamboe. Vliegeren of vlieger oplaten zoals we dat noemden was bijzonder populair in Suriname en er werden zelfs officiële vliegerwedstrijden gehouden op het gouvernementsplein of in de Combé waar nu hotel Torarica staat. Ze werden vooral georganiseerd door Oom Wim Bos Verschuur een tekenleraar, die tijdens de oorlog een tijdlang vast heeft gezeten wegens opruiende taal tegen het koloniale bewind en later een bekend politicus is geworden. Daarbij werd vooral gelet op originaliteit en mooiheid. Maar daar hadden wij jongens weinig belangstelling voor. Zoals bij alles wat we deden vormde voor ons een vlieger strijdobject. We waren meer geïnteresseerd in frommelen dat wil zeggen de vlieger van de tegenstander met onze vlieger uit de lucht trekken of snijden. Dit laatste bewerkstelligden wij door de staart van onze vlieger van scheermesjes of scherven van limonadeflessen te voorzien en daarmee over de lijn van de tegenpartij te scheren.

Het was gek dat in de droge tijd de wind in de ochtend altijd blies van Noord naar Zuid en des middags

van Oost naar West. 's Morgens frommelden we dan tegen de jongens van de voorstraat en 's middags tegen de jongens van de Prinsessestraat. De ongeschreven regel was dat je de overwonnen vlieger mocht behouden maar de staart moest teruggeven. Staarten waren namelijk kostbaar. Daarvoor moest een oud laken worden gebruikt. Maar oude lakens bestonden er niet want als een laken geheel en al versleten was werd daar nog altijd een mamio van gemaakt. Dat wil zeggen uit verschillende stukjes laken werd weer een geheel laken aan elkaar genaaid. Nu was er in de Prinsessestraat een internaat gevestigd voor jeugdige Lepralijders Gerardus Majella genaamd. Die verbleven achter een prikkeldraadversperring net als in een concentratiekamp. Ze hadden altijd van die prachtige lange staarten die onze hebzucht opwekten. Wij dus er altijd naar toe met de beste trekkers, snijders en sprinters. De laatste hadden tot taak zodra we de vlieger binnenboord hadden gehaald de staart op te pakken en snel daarmee op de vlucht te slaan want de jongens van Majella wisten ook van wanten en hoewel ze niet voorbij het prikkeldraad konden om je te achtervolgen konden ze je wel met katapults beschieten. Sommige moedige sprinters zagen zelfs kans om binnen het kamp een staart te gaan wegritsen daarmede zowel loden kogels als prikkeldraad trotserend.

Aan het eind van het jaar was het tijd voor vuurwerk. De traditie van vuurwerk afschieten om alle boze geesten uit het land te verdrijven aan het eind van het jaar is niet iets van recente datum. Ze werd ook in mijn tijd driftig beoefend. Maar wie had geld om vuurwerk te kopen hoe goedkoop ze destijds ook mocht wezen? In plaats daarvan maakten we kanonnen. We gingen op strooptocht in de Cultuurtuin en kozen bamboe uit met een dikte van tien tot twaalf centimeter daarbij trachtend

niet in handen te vallen van de Javanen die de zaak bewaakten en blijkbaar toestemming hadden om je met hun hakmessen te bewerken. Een kanon bestond uit drie moten. Het laatste russenschot bleef intact. Aan de zijkant maakte je een piepklein gaatje waarin je met behulp van een trechter brandspiritus goot. Je blies met de mond tegen het gaatje net zo lang totdat de brandspiritus was verdampt en hield daar een brandende lucifer tegen. Dit bracht een oorverdovend geluid voort gelijkend op dat van een kanon. Sommigen deden een paar druppels benzine bij de brandspiritus maar moesten dan de bamboe met ijzerdraad vastbinden anders sprong ze uit elkaar. De gehele maand December placht uit alle erven het gedreun van kanonschoten te komen.

Tenslotte hadden we draaitollen. We maakten de dingen van awarrapitten een soort palmpit of van garenklossen. Mijn grootvader draaide ze ook in zijn timmerwinkel voor de verkoop. We hielden wedstrijden wie het snelst op een bepaald punt terecht kwam of welke tol het meeste geluid voortbracht. De winnaar mocht de tol van de tegenstander behouden. Uit de voorbeelden blijkt wel dat bij vrijwel elk spel dat we beoefenden het strijd element het elkaar te willen overmeesteren of overtreffen doorslaggevend was. Vormt dat misschien de verklaring voor de grote rivaliteit onder de Surinamers?

Nog een enkel woord over basketbal en korfbal. Om aan basketbal te doen heb je natuurlijk aanzienlijk meer outillage nodig dan waarover wij beschikten of konden beschikken. Daarom werd ze niet door ons beoefend. Het waren vooral de Chinese jongens die aan deze sport deden. Daartoe hadden ze velden op het terrein van Chung Fa Foei Kong aan de Keizerstraat en Kuo Min Tang aan de Domineestraat. Omstreeks het eind van de oorlog kreeg je plotseling ook velden op het erf van de

Paulusschool en op het terrein van de pas opgerichte club Spes Patriae aan de Keizerstraat. Deze laatste club was opgericht mede op instigatie van de eerder genoemde Oom Wim Bos Verschuur en jongens als Eddy Bruma en August Biswamitre (later bekende politici) en bestond overwegend uit jongens van betere komaf. Toen deze jongens zich op basketball gingen toeleggen werd in een mum van tijd de Chinese hegemonie gebroken temeer omdat de Chinese jongens die overwegend kort van postuur waren niet tegen de dakgoten opgewassen bleken.

Korfbal is zoals bekend de enige sport die tegelijk door meisjes en jongens beoefend wordt hoewel de seksen elkaar niet mogen aanvallen. Er bestonden in mijn jonge jaren aardig wat korfbalverenigingen en we gingen weleens in de Cultuurtuin kijken naar hun verrichtingen maar alleen maar om de draak te steken met die rare snuiters die met meisjes speelden. Deze houding is er waarschijnlijk de oorzaak van geweest waarom deze sport een stille dood is gestorven.

Vakantie

DE SCHOOLVAKANTIES DUURDEN in mijn tijd van omstreeks midden september tot de eerste week van november (ongeveer vier en veertig dagen). In feite begon de vakantietijd reeds zo tegen eind augustus met koninginnejaardag. Want dan had je kermis; eerst op het gouvernementsplein, later in de Combé in de buurt van waar Torarica nu staat, (veel later jaarbeurs terrein in de buurt van de Kernkampweg) en had je volksspelen met mastklimmen, zaklopen, militaire parades, roeibotenwedstrijden, ezelryaces en meer van dat soort dingen. Dan had je 's middags en 's avonds ook nog carrousel en danstenten waar je tegen betaling kon dansen. Heel vroeger had je ook circus. Ze kwamen uit Brazilië meen ik. Met wilde dieren en alle franjes.

Ook excursie of liever gezegd verlofgangers plachten altijd omstreeks deze tijd in Suriname neer te strijken uit Curacao en Aruba. Op school begonnen we in de lagere klassen dan te zingen van: 'De vakantie is gekomen oh wat zijn wij allen blij'. Veel scholen plachten uitstapjes te organiseren van een of meer dagen. Zo ben ik eens met de school mee geweest naar Efraim Zegen bij een boer en mochten we in de sloot voor de boerderij zwemmen. Efraim Zegen ligt slechts een kilo-

meter of tien uit de stad maar voor ons kinderen was dat als een reis naar een andere wereld want we moesten er met de trein heen.

Een andere keer gingen we voor een paar dagen naar Groningen en verbleven bij de districtscommissaris. Destijds was dat ene meneer Morroy. Groningen had toen het enige zwembad van Suriname. Het werd de ganse dag gevoed door een zoetwaterbron die daar dichtbij lag. Het was heerlijk. Bij mijn weten bevond het enige andere zwembad in Suriname zich op het terrein van de familie Haenen op Suhoza. Ik was daar twee of drie keer met mijn Oom (Eugene Vervuurt) van de Steenbakkerijstraat heen geweest op de motorfiets. Die was een vriend van de heer Haenen die een winkel had aan de Domineestraat maar ik had er niet in gezwommen.

De laatste keer dat ik met de school op vakantie ging was naar Republiek circa 40 kilometer uit de stad. Ook met de trein. Ik zat toen in de vijfde. We zouden er vijf dagen blijven maar kwamen al dezelfde dag terug. Het kwam zo. Als we ergens heengingen waar je mocht zwemmen dan werd aan enige bekwame zwemmers opdracht gegeven het water eerst te testen. We waren nauwelijks uitgekleeft of ene Millarson, die in de Surinamerivier placht te zwemmen en meende een bekwaam zwemmer te zijn nam, zonder op toestemming te wachten, een duik vanaf de spoorbrug in het water dat zwart was als coca cola. Hij kwam met zijn hoofd precies op een balk terecht die onder het wateroppervlak dreef. Morsdood en wij maar terug naar de stad.

Dat jaar verloor ik ook een andere goede vriend Blufpand geheten. Hij werd in de Keizerstraat door een tank aangereden. Niemand begreep hoe dat mogelijk was want de tanks reden beslist niet snel.

Was de vakantie eenmaal ingetreden dan was er

altijd het probleem wat je met je tijd ging uitvoeren. Veel van ons gingen bij een baas werken. De enkele gelukkigen waaronder ik, gingen de stad uit naar familie van vrienden of naar eigen familie. Zo ging ik eens naar Leliëndaal met Willie Brewster die daar een zus had zitten. Leliëndaal lag aan de Commewijnerivier en je kwam er met de motorboot, barkas genoemd. Een paar uur varen vanuit Paramaribo.

De zus was Javaanse. Vraag me niet hoe dat mogelijk was want hij was helemaal geen Javaan. Ze had een stuks of dertien kinderen meest meisjes. Schoonheden allemaal en wat hoogst ongebruikelijk was, ze spraken uitsluitend Nederlands en verbazend goed ook terwijl Javanen werden geacht slecht Nederlands te spreken. (Ze gingen op school op een internaat van de Hernhutter gemeente in Leliëndaal; vandaar). We schaamden ons diep over onze eigen onbehouwenheid.

Het was een heerlijke vakantie. We gingen te voet of met de ossewagen helemaal naar Mariënburg om daar suikerriet te stelen op de velden van de suikerplantage of pakten een trolley (een klein wagentje op rails dat werd gebruikt voor het transport van suikerriet) en pompten die zo naar Bakdam waar ook een concentratie Javanen woonde.

Ze bezaten een groot paddiveld achter hun huis en aangezien het droge tijd was dus oogsttijd, moest je ook meehelpen. Zwaar werk was dat. Je moest eerst de halmen met een zeis snijden en die vervolgens verwoed tegen een stellage van latten slaan om de korrels te laten loslaten. De meisjes bleken sterker te zijn dan wij. Maar ja een kwestie van routine.

Het jaar daaropvolgend ging ik naar Coronie met mijn grootouders. Ik had daar een Oom zitten Jacques Bottenbley genaamd die opzichter was bij Openbare

Werken en de weg aanlegde van Friendship naar Burnside aan de grens met Nickerie. Twee van diens kinderen bleven bij ons in de stad om naar school te gaan.

Er waren drie manieren om destijds naar Coronie te gaan. In de eerste plaats binnendoor. Je nam een barkas op de Surinamerivier, voer zo door de Domineekreek en het Saramaccakanaal de Saramaccarivier in die je dan afvoer richting zee. Vervolgens een klein stukje over de Atlantische Oceaan om tenslotte de Coppenerivier in te varen. Op een paar kilometers van de monding verwijderd begon een weg die dwars door Coronie liep parallel aan de zee en daar nam je dan de bus, destijds een truck met houten zitbanken.

Een andere manier was met de Batto. Battos waren zeilkotters die door de Coronianen werden gebouwd voorzien van een fokkemast en een hoofdmast en waarmee ze naar de stad voeren over zee. Ze waren bedreven scheepsbouwers en ook bedreven zeelui. Bovendien was Coronie destijds misschien wel het welvarendste district van Suriname. Het leverde groenten, vruchten, kokosolie, honing, vis onder andere kwie kwie, varkensvlees, rijst, noem maar op. Er waren altijd wel een stuks of vijf battos achter de centrale markt in Paramaribo gemeerd, waar men die produkten kon kopen. Je kon met zo'n batto mee op de terugreis want ze hadden beperkte passagiersaccommodatie. Maar dat vonden mijn grootouders toch wel wat al te link omdat het voor de kust van Suriname aardig kon spoken.

De laatste mogelijkheid was met de Prinses Juliana, een schip van de Surinaamse Stoomvaart Maatschappij mee te gaan. De Prinses Juliana voer op Guyana en Trinidad en als ik me niet vergis ook op andere eilanden in het Caraïbische gebied. Het was echter te groot om het zoutwaterkanaal van Coronie binnen te varen

vooral ook omdat bij de kust voor Coronie bij eb talrijke modderbanken bloot kwamen te liggen. De Prinses Juliana bleef daarom altijd een paar kilometers uit de kust liggen totdat een motorbarkas passagiers en vracht bestemd voor Coronie had opgehaald.

Door een vertraging arriveerde de motorboot te laat voor ons en daarom bleven we een gehele dag daarmee in de modder steken ongeveer een kilometer uit de haven verwijderd tot in de middag de vloed haar weer vlot gekregen had. Iedereen hongerig natuurlijk en mensen die nog zeeziek waren van de reis met de Prinses Juliana steeds brakend in je buurt. Hierna besloten mijn grootouders dat de terugkeer dan maar binnendoor moest geschieden. Een dergelijke reis binnendoor duurde twee tot drie dagen.

Het was ook een heerlijke vakantie. Je ging met de ossewagen helemaal naar Iengiekondre een afstand van zeker vijftien kilometers om te hengelen op kwie kwies of ging zwemmen in Kwadok (een zoetwaterkreek dichtbij de kust). Of je speelde bat en bal met de Coronianen.

Het jaar daaropvolgend ging ik naar Moengo tappoe. Je kwam destijds daar door met een groot schip de Paramaribo geheten de Surinamerivier uit te varen tot de monding, vervolgens de Commewijne rivier in te varen tot de Cotticarivier en zo tot Moengo te stomen. In dit bauxietstadje nam je dan de bus naar Moengo Tappoe. Dat was toen een barakkenkamp gelegen tussen Moengo en Albina. Mijn stiefvader was destijds magazijnmeester bij Openbare Werken en het kamp was aangelegd ten behoeve van het personeel dat de weg aanlegde van Moengo naar Albina. Mensen als Hennie Ferrier, John Thijm en Johan (?) Heide hadden de leiding over dit werk. Het was in het begin wel leuk. Alle bekende bok-

sers van Suriname werkten er: Krassens, Slager, Sluisdom, Eddy van Genderen. Die gaven na afloop van het werk bokslessen. Ik was er nauwelijks een week toen een officiële wedstrijd in Albina werd gehouden tegen militairen, boksers uit Frans Guyana en een ploeg Albinezen. Een ieder moest meedoen. Ik ook. Ik kreeg een Indiaanse jongen als tegenstander. Hij sloeg mij een blauw oog en toen werd ik wild en ging over tot straatgevecht en kickboksen waarvan ik alle kneepjes kende. Natuurlijk werd ik ogenblikkelijk gediskwalificeerd en mocht nooit meer meedoen.

Populair was ook het voetballen. Met bulldozers was een voetbalveld in het oerwoud aangelegd. Elke mid dag werd gevoetbald onder leiding van mijn stiefvader die een bekwaam voetballer was. Hij was van de bekende Rack familie die enkele spelers heeft geleverd voor het nationale elftal van Suriname. Harry Slengard een andere bekende voetballer zat er ook plus de gebroeders van Genderen (Egbert en Eddy), die in het nationale elftal van Brits Guyana speelden. Vraag me niet hoe dat mogelijk was. We speelden elke zondag tegen de militairen van Albina of tegen ploegen uit Frans Guyana en ik mocht tijdens mijn verblijf aldaar soms ook meespelen.

Overdag als iedereen aan het werk was viel er werkelijk niets te beleven want ik was er de enige jongen. In arren moede liep ik dan maar naar het bosnegerdorp van dezelfde naam dat een paar kilometers verderop lag, teneinde verscholen in het bos te 'peepen' naar de vrouwen die in de rivier Courmotibo geheten kleren wassen door met een knuppel daarop te beuken of een soort aluminium borden te bewerken totdat ze hun gezicht daarin konden zien.

Jongens zag je weinig. Die zaten veelal in het oerwoud met hun vaders bomen te hakken, te jagen of

corjalen te maken. Die liepen er tot ongeveer hun veertiende naakt rond. Daarna droegen ze een soort luier die ze camisa noemden. De vrouwen en meisjes droegen slechts een rok ‘pagnie’ geheten met niets daaronder of daarboven. Je werd helemaal tureluurs van vrouwenborsten die je te zien kreeg in alle maten en formaten. Toen ik genoeg had van het gluren naar borsten ging ik kijken naar poesjes. Ik heb er zoveel gezien dat ik instaat was slechts te kijken naar het uiterlijk en de bouw van een vrouws persoon om een beschrijving te geven van haar dons. Toen ook dat begon te vervelen ging ik met de werkers mee naar Zinkamp een ander dorp dichterbij de buurt van Moengo of naar Nengre Kriekie in de buurt van Albina. Daar werden de trucks gevuld met een soort bauxietaarde voor de aanleg van de weg. De chauffeurs waren maar wat blij me te leren autorijden omdat ze dan konden liggen slapen onder een boom. Dit ging goed tot dat ik van een heuvel vloog met een zware truck en pardoos op een Zettelmeyer (een walsmachine) terechtkwam. Toen was het afgelopen met de pret. Ik zeurde net zo lang totdat mijn moeder me maar weer naar de stad en mijn vrienden terugstuurde.

De bosnegers plachten plekjes open te branden in het oerwoud waarop de vrouwen vervolgens maïs en vooral bittere cassave plantten. Deze laatste gebruikten ze (nadat zij het blauwzuur hadden verwijderd) voor het maken van Para Corantie een in de zon geroosterde pan nekoek die brood verving en iets wat op haveremout leek en kwak genoemd werd. Ze slurpten de kwak op met veel water. Dan ging het spul als een spons in hun maag uitzetten hetgeen hun een vol gevoel gaf.

Doordat de gronden spoedig onvruchtbaar raakten en bovendien zwermen draagmieren hele velden plachten weg te vreten moesten telkens weer nieuwe

plekken worden open gebrand. De vrouwen moesten meestal kilometers afleggen en uren door het bos trekken om bij hun kostgronden te komen.

Hun voedsel bestond verder uit vis en adellijk vlees van wilde dieren (vlees dat zolang had gestaan totdat er wormen in waren gekomen). Ze jaagden met pijl en boog en degenen die dat konden betalen ook met geweren. Ze stelden deze geweren dan verdekt op in het bos, hetgeen 'settie gong' werd genoemd, en als een dier trapte op het touw dat met de haan was verbonden dan ging het geweer af. Levensgevaarlijk voor argeloze mensen die het oerwoud betraden.

Ze jaagden ook en vooral met honden. Medicijnmannen bereidden een middel voor de honden. Ik had ook een flesje van dit spul dat op kruid geleek meegekregen toen ik terugging naar de stad. Ik vermengde het in het voedsel van een hond, die ik had. Het was ongelooflijk. Het beest werd agressief als de bliksem. Het stootte op alles af wat maar ritselde in het struikgewas en het werd zo vechtlustig dat het de schrik werd van de honden uit de buurt. Mijn grootouders schonken het tijdens mijn afwezigheid tot mijn grote verdriet aan een beroepsjager.

Het jaar daaropvolgend ging ik naar Carl Francois. Mijn stiefvader had het inmiddels gebracht van magazijnmeester tot opzichter en was overgeplaatst naar dit dorp om de oostwest verbinding aan te leggen vanaf hier naar Nieuw Caledonië een aan de Coppenamerivier gelegen plantage. Nu moet het begrip dorp met een grote korrel zout worden genomen want er woonden hooguit een twintigtal mensen. Niet gerekend de arbeiders die in de stad werden gerecruteerd om de weg aan te leggen.

Er was ondertussen ook een vierde mogelijkheid geschapen om in Coronie te komen namelijk per bus en motorbarkas. Er waren twee ondernemingen die dit ver

zorgden. Een was van de heer Tjoe Nije. Diens zoon Hennie had de leiding over de onderneming. Ze hadden een bus die je in de stad ophaalde en je bracht naar Carl Francois. Daar hadden ze een motorbarkas liggen de Carolina genaamd, die je vervoerde van Carl Francois naar de Coppenamepunt. (Saramaccarivier uit, een klein stukje over de Oceaan en dan weer Coppenerivier in). In Coppenamepunt wachtte een bus die je vervolgens naar Totness bracht de hoofdstad van Coronie.

Daarnaast een van de heer Gulzar. Deze was getrouwd met een zus van mijn oom die in Coronie zat Bottenbley geheten en de motorboot heette Rudi naar een van zijn zonen. Ik ging vaak met de Tjoe Nijes of de Gulzars mee naar Coronie omdat er anders geen bliksem te beleven viel in Carl Francois. Deze binnendoor verbinding was overigens de doodsteek voor de battos die spoedig daarna uit het Surinaamse beeld zouden verdwijnen. Met de battos verdween tevens een tak van nijverheid namelijk de scheepsbouw. Een typisch voorbeeld van openlegging van een streek die leidt tot armoede.

Tenslotte Republiek. Deze plaats was destijds het vakantieoord bij uitstek van Suriname. Het gitzwarte water was er altijd heerlijk koel. Je kon daar huisjes huren van de Paramensen en de firma Ma Ayong aan de Jodenbreestraat bezat er ook een vakantiecomplex compleet met danstent. De enige manier om er te komen was met de trein. Het beginstation van de trein bevond zich in de buurt van de Heiligenweg en reed zo door de Saramaccastraat naar het zuiden toe. Vier locomotieven was het land rijk genoemd Para, Djedje, Dam en Pakkissie. Ze werden met hout gestookt en als je terugkwam vooral 's avonds zag je een vonkenregen de wagons binnen fladderen. Veel mensen hebben zo hun kleren verloren want als een vonk op een hemd of zo terecht kwam bran-

dde die een gat erin.

In de droge tijd werden er in de weekends excursies georganiseerd naar Republiek compleet met orkest in de trein. Het dansen werd dan voortgezet op Republiek en afwisselend namen de excursiegangers een duik in het water. Daarnaast waren er veel mensen vooral de jongeren, die er gingen kamperen in hutten, die ze in het bos maakten door palen in de grond te slaan en die af te dekken met pienabladeren. Ik ben er eens een paar dagen geweest met de padvinderij. Ik was zelf geen padvinder (hoogst ongebruikelijk voor die tijd) maar vele van mijn vrienden waren dat wel. Even een kort woord over de padvinderij. In mijn tijd werd van elke jongen verwacht dat hij padvinder werd. Het aantal ploegen en groepen was verbazend groot. Je had om te beginnen de Nederlandse Padvinders onderverdeeld in groep een voor de beter gesitueerden, groep twee voor de middenstand; groep drie en vier voor de arme drommels. Daarnaast hadden de katholieken hun eigen padvinderij onderverdeeld in: Verkenners voor de beter gesitueerden; jonge wachters verdeeld over enige parochies zoals Petrus en Paulus en Boniface en tenslotte de Sint Jansknaben ook al verdeeld over verschillende parochies. De Katholieke Verkenners en de Jonge Wachters van het weeshuis Boniface hadden zelfs complete fanfare orkesten. Als op Baden Poweldag of op Sint Jorisdag al die padvinders in uniform op school verschenen werd je tureluurs van het aantal dassen en insignes waarmee de verschillende ploegen en groepen zich onderscheidden.

In mijn prille jeugd wilde mijn moeder dat ik Sint Jansknaap of Jonge Wachter zou worden, maar dat vertikten mijn grootouders die wilden dat ik toe zou treden tot Groep Een en dank zij deze controverse ben ik maar niets geworden. Maar ik had vrienden vooral in

Groep Twee en zo ging ik eens met een patrouille mee naar Republiek. Kampeider was Ludwig de Sanders een bekende sportman van die tijd geassisteerd door George Wiebers en Eddy Gunning ook sportlieden van formaat. We legden een kamp aan in het oerwoud doopten het 'House of Fun' en verdeelden de taken: vaat afwassen in de kreek, water halen bij de kranen van de Surinaamse Waterleiding maatschappij, koken etc. Het kwam tot een breuk toen het mijn beurt was om te koken en ik de groep vergastte op een dis van rijstebrij zijnde mijn maximaal culinair vermogen.

Seks

IN EEN STRAAT ALS DE Gonggrijpstraat kwam je als jongen vroegtijdig in aanraking met seks. (Meisjes mochten nooit op straat spelen in die tijd). Zodra je beentjes je konden dragen slenterde je al achter de grote jongens aan erf in erf uit, straat in straat uit, en van die leerde je nu eenmaal niet alleen maar goede dingen. Bovendien viel er in de Gonggrijpstraat veel te beleven op het gebied van seks. Je had er talrijke prostituees wonen, plus talrijke Javaanse meiden. Het was in de tijd toen bijna alle Javaanse vrouwen, al of niet gehuwd, bereid waren tegen vergoeding met mannen naar bed te gaan. Standaardtarief was twee kwartjes, maar als ze op zwart zaad zaten, deden ze het ook voor twee dubbeltjes of zelfs voor een dubbeltje. In die tijd at je je buik al vol met twee en een halve cent. Je kocht een brood van een cent, een halve cent boter (de Chinees sneed het brood open en veegde zijn mes daarin af) en een cent pindakaas. Dus als je zuinig was kon je van een dubbeltje een hele dag leven.

Over Javaanse vrouwen gesproken. Het is wel merkwaardig dat niemand zich ooit wetenschappelijk heeft beziggehouden met het waarom van de metamorfose die zich na de oorlog voltrok bij het Javaanse volksdeel. Voordien waren zij de hoeren, de inbrekers en de moordenaars. Thans zijn zij de meest oppassende burgers

van het land. Hoe kwam dat?

We hadden drie Javaanse grieten in de straat die full time het oudste beroep uitoefenden: Karmina die op het erf woonde bij Liengamang (de man die in de stad bedelde maar rijk bleek te zijn), een oudere vrouw die niet in de Gonggrijpstraat maar in de Steenbakkerijstraat naast de CHM haar beroep uitoefende en Sarah die op het erf woonde bij Matapsingh.

De oudere vrouw (ze was helemaal verlept en was misschien niet eens zo oud) was getrouwd met een vriend van ons die we Min noemden. Hij leek wel zeker twintig jaar jonger dan zij. Ze hadden een toko (een kleine kruidenierswinkel) en moesten voor die tijd dan wel tot de gegoede Javanen gerekend worden. Toch pleegde Min zelfmoord door zich op te hangen in de winkel. Men beweerde dat het moord was omdat Min geen enkele reden had zich op te hangen en op de hoogte was van de arbeid van zijn vrouw zodat hij het niet van verdriet zou kunnen hebben gedaan. Bovendien raakten zijn tenen de grond. Maar een moordenaar is nooit gevonden.

Er waren voorts drie Hollandse gezusters, Montel geheten, die full time werkten en vooral Hollandse militairen op bezoek kregen en tenslotte was er een compleet bordeel boven een winkel met een stuks of tien meiden in kleur variërend van spierwit tot gitzwart.

De Montels gingen vaak met deze grieten op stap om mannen op te pikken tijdens de oorlog. Onder andere Hollandse (aangeduid als Canadezen daar ze blijkbaar voornamelijk in Canada waren gerecruteerd), Amerikaanse en Puertoricaanse militairen. Maar ze hadden ook vaak ruzie. Dan trokken ze elkaar op straat aan de haren, hesen hun rokken in de hoogte om hun donsjes te tonen en broadcastten luidkeels welke smerige seksuele streken de tegenstandster met mannen uithaalde.

Ze lieten condoms rondslingeren, stuurden je erop uit om die in de stad voor hen te gaan kopen, paradeerden naakt voor je en waren zelfs bereid met kleine jongetjes naar bed te gaan uit pure verveling of nieuwsgierigheid.

Zodra je in staat was tot een erectie werd je al door de grotere jongens geleerd hoe je moest masturberen. Om dit spannender te maken gingen we bij Sarah 'peepen'. Sarah was een geval apart. Ze had beslist niet de vormen die men versleet voor sexy: brede heupen, rond achterwerk, smalle taille, eventueel grote borsten. Ze had integendeel een platte ingetrokken bil en was van voren net zo plat als van achteren met piepkleine borsten. Wonderlijk genoeg had ze over klandizie niet te klagen, een feit dat haar bepaald niet geliefd maakte bij de concurrentie, Hoe ze dat voor elkaar speelde? Niemand begreep het. Een vent had om Sarah zelfs een andere man met een mes overhoop gestoken waarvoor hij voor twaalf jaar de bak was ingejaagd.

Ze woonde op het erf bij Matapsingh in een houten huis van vier bij vier meter met een veranda van nog geen meter breedte aan de voorkant. We hadden gaten geboord aan de achterkant van het huis om te peepen wanneer Sarah weer eens bezig was terwijl we pijlsnel masturbeerden.

Daarna bedachten we iets anders. Enkele jongens hielden zich gereed met keistenen terwijl de anderen hun oog tegen de kijkgaten gedrukt hielden. Op het 'moment suprême' werd een sein gegeven waarna alle keistenen met donderend geraas op het zinkendak terecht kwamen. We vonden het spannend om de reactie daarbinnen waar te nemen. Toen bedachten we nog een ander spelletje. Matapsingh de huisbaas van Sarah bezat een ezel (hij was karreman) een vreselijk rot beest dat periodiek amok kreeg wanneer de ezelinnen uit de buurt bron-

stig waren. Dan rende hij als een bezetene door de straat achterna gezeten door politiemensen op de fiets en trapte dan achterwaarts en zijwaarts met zijn achterpoten. Als hij de ezelin besprong met een halve meter lange gitzwarte penis waren de hevigste stokslagen niet in staat hem daarvan af te brengen. Als Matapsignh niet thuis was, leidden we de ezal naar de veranda en twee man stonden gereed met spelden. Op het hoogtepunt kregen ze een sein om de ezal daarmee in zijn testikels te prikken. Meestal brak het beest de veranda finaal af. We gingen daarmee door totdat een Puertoricaan zijn pistool leegschoot op de wand van het huis waarachter hij ons vermoedde en een van ons op een meter na miste. Toen lie ten we Sarah verder maar met rust.

Ik was een jaar of twaalf toen ik mijn eerste gonorrhoea te pakken had. Dat werd dan beschouwd als een teken van volwassenheid en geen onderwerp om over te zeuren. Dan pas mocht je met de grotere jongens over seks meepraten. Ik zag het beslist niet als zodanig want het brandde ellendig bij het urineren. Een van de jongens bracht me naar de abonoemang in de straat, een bosneger die ergens bij een van de zaagmolens werkte en waarvoor ik als de dood was. Beweerd werd dat hij wiesie maakte en bereid was je tegen betaling aan een middel te helpen om een ander naar het hiernamaals te werken en gewoonlijk placht ik aan de overkant van de straat te lopen als ik langs zijn huis kwam dat overigens diep in het erf lag. Maar nu hielp geen lieve moederen eraan als ik mijn geslachtsziekte kwijt wilde raken. Hij brouwde een middel voor me met suikerriet en melasse en nog andere kruiden dat ik moest innemen. Het hielp geen bliksem en na een maand brandde mijn edeldeel erger dan ooit. Dan maar naar de dokter toe met een andere vriend die van diens gonorrhoea was afgeholpen. Dat was in 's Lands Hospi-

taal en de behandeling geschiedde kosteloos. Ik natuurlijk doodsbenauwd dat mijn mensen erachter zouden komen want het zou beslist stokslagen regenen.

De dokter, Leckie heette hij geloof ik, spoot met behulp van een pompje wat permagaan in mijn pieleman om de zaak daarbinnen door te spoelen en gaf mij een groot aantal sulfa tabletten mee. Bijna twee maanden lang moest ik mij nagenoeg elke dag melden in het hospitaal voor de permagaan behandeling. Ik werd verplicht te zeggen bij wie ik de ziekte had opgelopen. Dat was niet zo eenvoudig daar ik juist daarvoor in een zeer actieve periode had verkeerd. Ik dreunde dus een serie namen op. De dokter natuurlijk zeer perplex. Al de grieten werden door de politie opgehaald maar ik geloof niet dat ze van mijn opgave enige last hebben ondervonden want ze bleven rustig hun beroep uitoefenen alsof er niets aan de hand was.

Vanaf dien liet ik de prostituees links liggen wat ze ook deden om mij in een bed te krijgen. Maar ja ik was in mijn pubertijd en had seksuele behoeften die bevredigd moesten worden. Aan Javaanse meisjes durfde ik niet te komen uit vrees voor geslachtsziekten en Hindostaanse meisjes waren helemaal terra prohibita. Als je aan die meisjes kwam kon je door wildvreemde Hindostanen worden afgetuigd. Die lieden tolereerden niet dat andere rassen aan hun vrouwen zaten. Het wonderlijke was dat de meisjes zelf verzot waren op niet Hindostaanse mannen. Ze werden jong uitgehuwelijkt en zaten dan opgescheept met mannen waar ze niets om gaven en die hen notabene mishandelden. (Zelfmoord kwam in die tijd veel voor onder Hindostaanse vrouwen). Zodoende hunkerden zij naar een beetje tederheid. Een van mijn vrienden Chris Frankel genaamd had een hele sleep van ze. Maar hij vormde wel een grote uitzondering want wij

lieten ze wijselijk links liggen.

De Surinaamse meisjes van die tijd of ze nou zwart waren of wit stelden veel prijs op behoud van hun maagdelijkheid en waren uit dien hoofde niet gemakkelijk te verleiden. Je mocht hen aan de borsten aanraken, zelfs aan hun dons komen maar het was tot daar en niet verder. Hoe dan te doen? Er zat niets anders op dan de toevlucht te nemen tot zwaar geschut met name zwartekunst. Er woonde een Hindostaan achter de Prinsessestraat die horoscopen trok voor twee en dertig centen (toe sring noemde men dat en in de wereld van de wiesie scheen dit een magisch getal te zijn). Hij verkocht ook een vloeistof waarmee je je zakdoek moest bevochtigen die je dan in de buurt van je ‘target’ moest wapperen. Het heette onweerstaanbaar te zijn en de vent verdiende er geld als water mee. In mijn geval bleek het puur boerenbedrog.

Over horoscopen gesproken: de Hindostanen hadden de reputatie bekwame astrologen te zijn. Voordat een huwelijksdatum werd vastgesteld werden de gelukkige dagen via een onderzoek van de sterren bepaald. Nu geloof ik niet dat er in de Gonggrijpstraat één Hindostaan was te vinden die zijn wederhelft niet op zijn tijd afranselde en waar het gehele huwelijk niet een aanhoudende lijdensweg was voor de vrouw. Dus misschien gold geluk alleen voor de mannen. Zoals gezegd werkte het middel van de astroloog geen bliksem. Dan maar een ander middel uitgeprobeerd: de kolibrie. Je moest een kolibrie doden, vervolgens in een mierennest doen totdat ze bijna was vergaan; dan verpulverde je het geraamte, vermengde dit met talkpoeder en parfum en de zaak was gereed voor gebruik. Een aantal druppels op een zakdoek en de meisjes zouden op je afstuiven als muizen op kaas. Bleek ook geen enkel effect te hebben ondanks de talrijke kolibries die hiervoor hebben moeten sneuvelen. Overigens is

het gebruik van kolibries voor het maken van liefdesdrankjes vermoedelijk de oorzaak geweest van de bijna totale uitroeiing van deze vogelsoort in Suriname.

Tenslotte kon je in de leer gaan bij succesvolle Don Juans die je al dan niet tegen betaling de fijne kneepjes van het meisjes versieren bijbrachten. Die leerden je compleet met aanschouwelijk onderwijs hoe je een meisje moest aanklampen en toespreken, ('palabras' noemde men dat) en hoe je beledigingen moest pareren. Je had er in mijn tijd massas van die Don Juans rondlopen. Om slechts enkele namen te noemen: Contino, Denkers, Stolz, André Reiziger, Walter Leisner, Max Sordam, Chris Frankel. Ze stonden in hoog aanzien wegens hun reputatie onweerstaanbaar te zijn bij het vrouwvolk en in staat elk meisje omver te praten. Hun lessen bleken aan mij verspild. Jaren later had ik de gelegenheid dankbaar te zijn dat ik het in de kunst van het meisjes versieren niet ver had weten te schoppen toen ik teruggekeerd in Suriname door alle voormalige 'meidmangs' inclusief de meisjes die mij met de nek hadden aangezien vol ontzag met 'meneer', 'doctor' of 'professor' werd aangesproken.

Jagen en vissen

HET BEZIT VAN KATAPULTS en het schieten daarmee was in Suriname ten strengste verboden. Weinigen die zich daarvan een bliksem aantrokken. De meeste jongens liepen de ganse dag rond met een katapult op zak. We maakten die van de takjes van een Guava boom en de reepjes van een fietsband. Als munitie dienden awarrapitten (een soort oliepalm); groene guavas; keistenen, stuiters of stukjes lood. Het lood verkregen we door de nokken van sommige daken te slopen, (die waren vaak van lood), te smelten, te gieten in de steel van een papjablad en het resultaat na afkoeling in stukjes te snijden.

Je schoot op alle vogels behalve op mussen, gad do fowroes (Godsvogeltjes) genoemd omdat dit een zonde werd geacht. Kolibries gebruikte je voor het maken van een middel om de vrouwtjes aan te trekken. De andere vogels werden geroosterd en opgegeten. Behalve de grie tjebie. Die schoot je wel dood maar je gooide ze weg want het heette dat die vol wormen zat.

Je miste in negen honderd en negentig van de duizend gevallen. Hieraan is het waarschijnlijk te danken dat niet alle Surinaamse vogels zijn uitgeroeid.

We maakten behalve op vogels ook jacht op leguanen en zoals bij vrijwel alles wat we deden, kwamen ook daarbij de onderscheidene talenten naar voren. We hadden jongens die de leguanen ontdekten. Wonderlijk was dat. Hoewel het beest net zo groen was als de

bladeren der bomen konden deze jongens het vanaf een afstand van vele tientallen meters toch zien zitten.

Dan had je de klimmers die aan de takken waarop het beest zat moesten gaan schudden om het tot springen te dwingen. De vangers moesten het grijpen. Misten die, dan kwamen de renners in actie die het in het struikgewas achterna moesten zitten.

Je had ook nog de schutters, die op een tak gezeten in staat waren het beest met een katapult en een stukje lood dood te schieten.

De stropers klommen de boom in met een lange stok voorzien van een strop van dun ijzerdraad. Ze floten naar het beest en als het de kop oprichtte om te ontdekken waar het geluid vandaan kwam werd de strop zo langs hun kop geschoven.

Tenslotte had je de villers die het beest van zijn jasje ontdeden. Dat vergde ook een zekere handigheid want niet iedereen kon dit goed doen.

Leguanenvlees was zeer in trek. Hadden we een leguaan gevangen dan bracht ieder wat mee van huis: rijst, kouseband, bakolie en bij een van ons thuis braadden we het.

In de Anniestraat had je een man wiens naam ik ben vergeten die een beroemdheid was onder ons jongens. Hij was in de eerste plaats in staat in elke boom te klimmen hoe moeilijk ook. Vaak maakten namelijk parasieten, varens, lianen en de vrees voor slangen het klimmen vrijwel onmogelijk. In de tweede plaats was hij al een volwassen man die er geen bezwaar tegen had om met ons jongens op te trekken. Voorts was hij in staat een leguaan met een enkel schot neer te leggen en tenslotte leed hij aan vallende ziekte. Dikwijls kreeg hij een aanval juist wanneer hij zich schrap zette in het kruis van een boom om aan te leggen. Wij jongens plachten dan

hard weg te lopen. Waarom weet ik ook niet. Misschien omdat ons de schrik om het hart sloeg wanneer je hem zo zag stuiptrekken. Veelal kwam hij na een uur of twee doodgemoedereerd aangelopen met een of meer leguanen in de hand. Hij is tijdens een van de aanvallen verdronken in de vijfde koker van de Nieuwe Charlesburgweg. Ik weet niet meer precies wat ze daar waren gaan doen, (ik was er die dag toevallig niet bij) omdat we in de vijfde koker zowel zwommen als visten.

We schoten niet alleen met katapults maar ook met zelf gemaakte geweren. Achter de Cultuurtuin bevond zich de schietbaan waar de militairen leerden schieten. Ze lieten daar vaak patronen liggen die wij dan stopten in een ijzeren pijp gemonteerd op een plankje. Levensgevaarlijk was dat. Een van de jongens, Haatrecht heette die, verloor een oog toen een zo'n ding uit elkaar spatte. Dat was voor ons het sein om daarmee op te houden.

We schoten niet alleen op vogels maar vingen ze ook. Met name zangvogels. We hadden in Suriname een keur aan vogels die in kooien werden gehouden: Gele Bek, Moestaas, Pikolet, Twa Twa, Parkieten en nog een paar andere. We hielden wedstrijden welke het langst kon zingen of trillen. 'Slaten' noemden we dit laatste. We vingen ze door een klep (een klein kooitje) te bevestigen aan de kooi van onze lokvogel wiens taak het was steeds te blijven roepen totdat zijn soortgenoten ten tonele verschenen. Die sprongen dan op de kooi van de lokvogel, zagen het zaad liggen in het klepje, sprongen erin en het was hebbes.

Behalve met een klepje vingen we ze ook met teer. Om hieraan te komen maakten we inkervingen in de stam van de kastanjeboom (breadfruit). De melk die hieruit druppelde werd verwarmd. Dat leverde een sub-

stantie op gelijkend op rubber maar kleverig als lijm. Om die soepel te houden bewaarden we haar in een flesje met water. Deze substantie wikkelden we om een takje dat wij aan onze kooi bevestigden. Ging het vogeltje daarop zitten dan was het hebbes. Dan had je een exemplaar bij dat het tegen andere kon opnemen.

Het vissen was ook populair. We visten in sloten en visgaten. De laatste waren diepe troggen, kunstmatig of natuurlijk in moerassen. In de droge tijd als het water uit de moerassen wegtrok, bleven de vissen in deze trog gen achter. De eigenaren van die visgaten gaven tegen betaling gelegenheid tot hengelen.

We visten voornamelijk met hengels. Als kleine jongens maakten we haken door gewone spelden of naalden te verhitten en om te buigen. Als dobber gebruikten we kurken van flessen. Als je wat ouder was geworden kocht je haken van verschillende afmetingen (afhankelijk van de vissen die je wilde vangen) bij de Chinese toko. Als hengelstok gebruikten we vooral een soort bamboe die sterk en soepel en dun was. Er woonde in de Gonggrijpstraat een man, Nijbroek geheten, die de plant uit Indonesië had meegenomen en achter op zijn erf een aan plant was begonnen.

De Hindostanen visten vooral met tjasnetten en sleepnetten. Tjasnetten waren ronde netten van ongeveer een meter doorsnede die met de hand werden geworpen. Sleepnetten werden door een aantal mannen door het water en de modder gesleept en getrokken om de vissen naar de kant te drijven.

We deden ook aan fierie (voelen). Je stapte het water in en probeerde de vissen met de hand te grijpen. Ik had een vriend in de Gonggrijpstraat, Harridath genaamd, die op zo'n manier een aboma (*Boa constrictor*) van meer dan twee meter in een koker had gegrepen.

Toen hij de kop van het reptiel boven water hield en zag wat hij in handen had kreeg hij bijna een hartstilstand. Ze werd door de politie van kant gemaakt en bleek twee kippen in zijn maag te hebben. Daaraan had Harridath het vermoedelijk te danken dat hij er zo genadig van af was gekomen. Maar sedertdien was bij ons fierie taboe.

We visten op sriebbas, kwie kwies, walappas, petakkas, krobjas, datras en meer van dat soort moerasvissen. (Het zou interessant zijn te onderzoeken hoe de vissen en vogels in Suriname aan hun namen kwamen). Als aas gebruikten we gekookte rijst, deeg, sriebbas en vooral pieren. De laatste haalde je uit de grond met een schop of met een houwer (hakmes). Wij jongens verkochten ze in zalmblikjes aan de volwassenen.

We gebruikten koerkoeroes om de vissen in te doen. Dat waren twee in elkaar schuivende rieten manden met een tuit aan de bovenkant, die door de Javanen werden gemaakt en verkocht. Had je wat vissen gevangen dan deed je de mand zo in het water om die levend te houden. Een andere methode was de gevangen vissen te rijgen aan een stuk gras dwars door de kieuwen en de bek heen.

De wormen (pieren) droeg je in een goddo goddo. Een in tweeën gesneden kalabas waaruit het vruchtvlees was verwijderd.

Als het visseizoen begon kon je vaak verwoede hengelaars voor de ingang van pas opengestelde visgaten zien slapen om de volgende dag vooral de beste plekjes te kunnen inpikken. Niet zelden bleken deze visgaten al door de eigenaars te zijn uitgesleept, die de vissen dan op de markt ten verkoop aanboden. Je kreeg dan heftige discussies soms complete vechtpartijen tussen de mensen die zich genomen achtten en deze oplichters.

Muziek

HET BEHOORDE DESTIJDs bij de opvoeding een instrument te leren bespelen. Viool voor de jongens, piano voor de meisjes. Toen ik een jaar of zes/zeven was moest ik er ook aan geloven. Destijds bevond zich een Fransman in het land Chaluud geheten die mijn halve familie (Vervuurt) muziek had geleerd plus de meeste andere muziekbeoefenaren van die tijd. Hoe de man daar was terechtgekomen weet ik niet. Boze tongen beweerden dat hij op de vlucht was voor de Franse justitie. Elke week kwam meneer Chaluud op de fiets bij ons aan huis om mij onder handen te nemen. Ik voelde geen bliksem voor het instrument. Om te beginnen hield ik destijds niet van klassieke muziek. Verder plachten mijn vrienden me aan te duiden als fienjoro. (een soort snob) en dat vond ik ook allesbehalve leuk. (Je had bijvoorbeeld aan het begin van de straat een jongen Derks geheten, die ook viool leerde maar nooit op straat met ons speelde).

Ik heb mij zo goed en zo kwaad als dat kon erdoor heen geslagen totdat meneer Chaluud uit Suriname wegging. Toen moest ik bij meneer U A Sai op les (de man had een Chinese naam maar was Hindostaan). Dat bleef een tijdje met horten en stoten doorgaan totdat ik aan een gitaar kwam. Dat leek mij veel leuker. Meneer U A Sai wist mijn mensen ervan te overtuigen dat ze mij maar niet moesten forceren. Daar heb ik jaren later wel spijt van gehad toen ik als alt violist kwartetten ging spelen met dezelfde meneer U A Sai (en Deo van der Geldt een andere bekende violist) en daar weinig van terechtbracht.

Het probleem was dat de gitaar leraren van die

tijd, meneer Faverey en een oom van me Friedrich Donner genaamd ook uitsluitend klassieke muzikles gaven. Dus ik maar naar niet officiële leraren toe. Zo heb ik les gehad van Vaseur die gitarist was bij de Rhythm Stompers; van Daisy Dorder die speelde voor de Rhythm Makers en Capados die speelde bij Budel. Allen praktische mensen die geen noot konden lezen en zuiver op gevoel en gehoor speelden. Ik nam ze weleens mee naar de bioscoop als ze vrij waren. De volgende dag konden ze een opgevangen deuntje feilloos naspelen.

Je leerde van deze mensen de fijne kneepjes door af te kijken wat ze deden en het ook te proberen. Maar ze speelden een stuk nooit twee keer op dezelfde wijze. Bovendien hadden ze niet genoeg tijd voor je. Overdag hadden ze een baan (als kleermaker) en 's avonds speelden ze als bijverdiende dansmuziek in de al genoemde orkesten. Wilde je van ze leren dan moest je dan maar mee en afkijken wat ze deden. Van tijd tot tijd mocht je meespelen met het orkest zodat ze zelf konden gaan dansen.

Bij Budel leerde ik Marius (Mario) Lobo kennen van de bekende artiesten familie. Deze Lobos waren stuk voor stuk rasartiesten. Moeder, (vader heb ik nooit gezien), zoons, kleinzons (o.a. ene Steward), dochters (Olga, Gusta en nog een paar wier namen ik mij niet meer kan herinneren), ze konden allen goed zingen, goed dansen, goed toneelspelen, goed moppentappen, het was waarlijk ongelooflijk. Als rasartiesten voelden ze weinig voor werken. Als ze geld nodig hadden dan studeerden ze enkele schetsjes in, huurden een theater af en gaven een uitvoering. De opbrengst werd verdeeld. Ik heb eens mogen meedoen als gitarist in Bellevue. Na afloop toen ik mijn aandeel kwam ophalen, zei de man die over de centen ging, Falix geheten, (ook ergens een Lobo) 'Mang

witje (ze noemden me witje hoewel ze witter waren dan ik), ‘Jij hoeft toch geen geld te hebben? Je bezit al genoeg.’

Bij de Lobos leerde ik mijn vriend Rudi Lynch kennen die tot nu toe een van mijn beste vrienden is gebleven. Via Rudi Lynch kwam ik in contact met Max Sordam. Die was een bekende Don Juan in die tijd en was leider van een gezelschap met een hoop meisjes en enige jongens waarmede serenades werden gebracht bij jarigen aan huis. Paul Themen en ik en ene Stoutenburg speelden gitaar. Een oom van Stoutenburg die in de Anniestraat woonde speelde banjo of een viersnarig instrument kwatro geheten. Na zo'n serenade was het meestal dansen want het huren van een orkest kostte in die tijd maar een schijntje en dansen met pickup en platen kende men toen nog niet. Voor een gulden of zeven per uur had je al een compleet orkest van zeven man bestaande uit een saxofonist, twee trompettisten, een zanger, een drummer, een gitarist en een bassist. Soms ook nog een klarinetist en een banjo speler. Hoe de mensen daarvan konden bestaan snap ik niet. Maar de meeste muzikanten deden dat bij wijze van bijverdienste. Het waren bijna allen kleermakers of militairen die overdag in de militaire kapel speelden.

Als je al een beetje op een gitaar kon tokkelen was je in die tijd zeer in trek en was je een geziene gast op fuiven en zo want gitaristen waren schaars. Een zeer bekwame die ik me nog kan herinneren was Paul Rodriguez die les had gehad van een zwager van hem, een Puertoricaan die met de Amerikaanse troepen in Suriname verbleef. Er liep ook een andere jongen met een gitaar rond, Macintosh heette die. Je zag hem altijd in de buurt van de Domineestraat. Die was een zoon van Max Woiski geloof ik de bekende musicus die in Amsterdam

aan de Leidsestraat een nightclub exploiteerde.

Werken

ALS WE HET TE BONT MAAKTEN grepen de ouders of verzorgers eindelijk in en werd je bij een baas geplaatst om je koest te houden. Zo had mijn moeder mij, toen ze weer eens voor een paar dagen in de stad was en constateerde dat er met mij geen land te bezeilen viel, bij een schoenmaker geplaatst, baas Vieira geheten aan de Heerenstraat. Ik kreeg er een kwartje per week en moest mij elke dag na school daar melden. Ik moest zooller op een afgedankte strijkijzer dat op de dij werd geplaatst platkloppen. (In het begin kon ik na afloop van de werkdag haast niet op mijn benen staan). Vervolgens leerde ik de onderkant en de rand van schoenen met een stuk slan genhout, dat langs de neus moest worden gewreven om ze in te vetten, zolang te bewerken totdat die glommen als een spiegel. Maar vooral werd ik gebruikt om schoenen te gaan afleveren. Dit ging een paar weken goed totdat een kennis van mijn oom die in de Steenbakkerijstraat een winkel had (Eugene Vervuurt) mij op blote voeten en met gerepareerde schoenen in de hand in de Klipstenenstraat zag lopen en dat ging rapporteren. Dezelfde avond kwam mijn oom als een briesende leeuw thuis om te informeren wat voor gedonder dat wel was. Zo liep ik een paar weken rond straat in straat uit op

zoek naar vrienden. Maar de meesten zaten bij een baas. Toen ontdekte ik dat mijn vriend Willie Brewster zestig centen per week verdiende bij een wagenmaker aan de Prinsessestraat. Dat leek toch wel de moeite waard. Hij wist zijn baas zover te krijgen dat die mij ook in dienst nam. Maar het was zwaar werk. De bomen van de ezelkarren die we maakten waren van purperhart en de spaken van de wielen waren van bruinhart, ontzettend hard hout dat je met een handzaag moest snijden. Alleen het bevestigen van de hoepels rondom de wielen was leuk werk. Daartoe werd achterop het erf een fikkie gestookt. De ijzeren hoepel ging erin tot ze roodgloeiend was en werd dan met rukken en trekken over het frame gedaan. Als ze was afgekoeld sloot ze als een handschoen om het wiel.

Nog leuker was het afleveren van ezelkarren. De koper kwam met een ezelkar met daarachter vastgebonden een extra ezel die voor de nieuwe kar werd gespannen en wij met zijn drieën of vieren mochten de kar gaan afleveren. Ik kwam eens mijn oom tegen aan de Kwattaweg. De man kon zijn ogen niet geloven en ik dacht dat hij ter plekke een hartaanval kreeg. Toen hij was bekomen kreeg ik een pak ransel dat ik nu nog in mijn botten voel als ik eraan denk. Ik moest mij ogenblikkelijk vanaf die dag in zijn winkel melden. (Het was toevallig vakantietijd). Het personeel vond dat allesbehalve leuk en daar begreep ik aanvankelijk niets van omdat ik daarvoor, als ik in de winkel kwam, altijd vriendelijk en voorkomend werd behandeld en ontvangen. Ik werd belast met het bijhouden van het kasboek.

Het was een goedbeklante zaak. Talrijke salesmen gingen de boer op met artikelen op de bagagedrager vastgesjord onder andere de Chinees Alonko, die bij ons op het erf woonde en ook de bosnegers die houtblokken

kwamen leveren in de stad plachten daar hun inkopen voor het binnenland te doen. Als deze laatsten daar verschenen gingen alle prijzen met vijftig of meer procent de hoogte in en alle onverkoopbare goederen zoals alarmklokken zonder alarm kwamen te voorschijn. Tenslotte plachten de Amerikaanse troepen veel artikelen bij hem te kopen. Hij had de goede ingeving gehad (boze tongen beweerden dat hij was afgetipt), voor de oorlog alle beschikbare rollen prikkeldraad die in het land aanwezig waren te hamsteren, die hij daarna met veel winst aan de troepen wist te verkopen voor de aanleg van prik keldraadversperringen in Albina, Zanderij en andere plaatsen waar men een aanval van de Vichy bondgenoten van Nazi Duitsland verwachtte. Alle verkopen werden per artikel in het kasboek genoteerd. Als kasboek diende een ingebonden schrift. Een van de schepen die goederen voor mijn oom uit het buitenland had aangevoerd had waterschade opgelopen als gevolg van een ingeslagen torpedo. Hij had schadevergoeding van de verzekering ontvangen maar de schriften verkocht hij toch. Daartoe had hij diverse klassen ingesteld. De slechtste categorie werd gebruikt als kasboek. De schriften waren dermate verlept en verbleekt dat je nauwelijks kon lezen wat je schreef. Een rekenmachine had hij niet, (hij stond bekend als de grootste gierigaard van Suriname) want dat vond hij onnodig en bovendien te duur.

Hij had zoveel vertrouwen in mijn telkonde dat hij slechts naar het eindbedrag placht te kijken en dan naar de kassa toestapte om te controleren of dat klopte met het bedrag. Het vervelende was dat ik toen ik niet werkte elke week een kwartje zakgeld van hem kreeg maar toen ik bij hem ging werken kreeg ik als loon slechts vijftien cent. Daar had ik gruwelijk de pee in. En het was ook helemaal niet betaald want van mijn groot-

moeder kreeg ik elke dag een dubbeltje mee om daarmee mijn boterham te kopen bij de Chinees in de Maagdenstraat. Toen ik de winkelchef Jacques Stuger genaamd blijk gaf van mijn verbolgenheid glimlachte hij fijntjes. De maandag daaropvolgend zei hij plotseling. ‘Jongen waarom ga je je haar niet knippen. Je ziet eruit. Het is geen gezicht. Zo kun je niet in de winkel rondlopen.’

‘Waar moet ik het geld daarvoor vandaan halen,’ zei ik diep beledigd.

Hij stapte naar de kassa (mijn oom was er niet) en haalde daaruit vijfendertig cents. Ik kon van dat bedrag mijn haar laten knippen plus bakkabana en andere lekkernijen kopen. Toen het tijd werd om het kasboek te totaliseren zei hij: ‘Zorg ervoor dat je vijf en dertig cents minder telt.’

Ik, ook niet op mijn achterhoofd gevallen, begreep ogenblikkelijk waar het om ging. Elke dag zodra mijn oom de trap was opgegaan naar zijn appartementen boven de winkel ging Jacques Stuger in de kassa, haalde er een tientje uit en verdeelde dat onder het personeel. Een ieder kreeg er naar behoefte. Nu moet gezegd worden dat mijn oom behalve als gierigaard ook bekend stond als een bijzonder potente man. Hij moest elke dag een vrouw hebben. De gehele dag placht hij voor de deur van zijn winkel te staan om de vrouwen die langs kwamen aan te spreken. (Zijn eigen vrouw had azijn ingenomen om zich van kant te maken wegens zijn uitspattingen en verbleef daarom in hun buitenverblijf aan de Kwattaweg ongeveer waar nu Bennies Park staat. 's Avonds ging hij ernaar toe). Had hij geluk dan ging hij via de poort naast de winkel en de achtertrap met zijn verovering naar boven. Dat was dan het sein voor Jacques om voor Sinterklaas te spelen. Had mijn oom die dag geen geluk dan ging hij naar een vrouw die naast de winkel

woonde en oud genoeg was om zijn moeder te kunnen zijn om zijn overvloedige sperma kwijt te raken. Ik vertelde eens aan mijn grootvader wat wij uitspookten en die op zijn beurt bracht dat over aan mijn oom. Waarop die doodleuk zei: ‘Dacht je dat ik dat niet wist? Daarom betaal ik se zo weinig. Want als ik ze slecht betaal stelen ze, maar als ik ze goed betaal stelen ze toch. Daarom betaal ik ze slecht en laat ze maar stelen.’

Soms als er veel werk was moest ik ook in de timmerwinkel van mijn grootvader meehelpen. Die betaalde goed. Als het erg druk was kreeg je zelfs een hele gulden per dag. Maar het was zwaar werk. Je moest aan een groot rad draaien om een draaibank, een zaagmachine en een schaaftank te doen functioneren. Het voordeel was dat je daar geweldige spierballen van kreeg. Daarnaast mocht het personeel in de vrije tijd, ('s maandags werd nooit gewerkt, blauwe maandag noemde men dat) karweitjes uitvoeren voor derden en daarvoor zijn materialen gebruiken. Ik werkte een tijdlang samen met een kameraad van me die ik op de Sint Petruschool had leren kennen Walther Rudge genaamd, die later een bekend aannemer zou worden en toen al een kapitalist was in de dop. Rudge organiseerde de productie van houten schilderijlijsten die wij vervolgens aan andere vrienden gaven om ze voor ons te verkopen. Toen mijn grootvader in de gaten kreeg dat zijn materialen slonken als sneeuw voor de zon was het daarmee afgelopen.

Zwemmen

WE ZWOMMEN IN ALLES waarin we water zagen, alle waarschuwingen over stilstaand water, bilharzia en andere ziekten aan de laarzen lappend. In mijn prille jeugd bevond zich achter de cultuurtuin bij de schietbaan een groot gat waaruit men blijkbaar zand had gedolven voor de aanleg van een of andere weg. Daar is eens een neef van me Henar geheten, doodgeslagen door een andere jongen, ene Van de Berg. Hij had van de Berg zolang gesard totdat die boos werd en hem met een ijzeren pijp op het hoofd sloeg. Vanaf dien mochten wij jongens daar niet meer verschijnen.

Toen gingen we zwemmen bij Siew achter de Prinsessestraat. Hij had in een moeras op zijn boerderij een groot gat dat als drinkplaats voor zijn koeien dienstdeed. Hij had er gruwelijk het land aan dat wij daar zwommen en zat ons steeds met een houwer (kapmes) achterna. Vermoedelijk omdat hij in dat gat ook vissen kweekte.

We zwommen ook in de rivier achter waar Zaag molen Swijt staat. Vroeger was daar ook in de rivier de landingsplaats voor de watervliegtuigen van de Pan American (Lande genaamd). Soms liepen we helemaal naar de Kleine Saramaccastraat waar talrijke bekwame zwemmers woonden o.a. de familie Plak en Malmberg. Deze jongens zwommen de Surinamerivier gewoon over. Dat deden ze in twee etappes. Ze zwommen eerst naar de Goslar. Dat was een groot Duits schip dat door de bemanning bij het uitbreken van de tweede wereldoorlog tot zinken was gebracht en op een zandbank was terechtgekomen. De helft van het schip staak boven het waterop-

pervlak uit.

Tenslotte kon je zwemmen bij meester Campagne. De man die als ik me niet vergis onderwijzer was op de Koningin Emma school die destijds op de hoek van de Tourtonnelaan stond heeft bijna alle Surinamers van mijn generatie leren zwemmen. En dat kosteloos. Je moest wel met een briefje van je ouders komen. Mijn vriend Chris Frankel had een dergelijk briefje voor me geschreven en twee of drie weken lang liepen wij trouw elke middag na school van de Gonggrijpstraat helemaal naar de Koningstraat. Hij had een aantal zonen en dochters die je leerden zwemmen. Elke maand had je afzwemmen. Dan moest je als proeve van bekwaamheid de Poelepantje (Dominee kreek) oversteken, een afstand van zo'n vijftig meter denk ik, onder begeleiding van een van de bekwame zwemmers. Volbracht je dat met succes dan moest je dat vieren met een bos bananen (in Suriname bacoven geheten) en mocht je in het vervolg zelfstandig zwemmen en zelfs helpen bij de opleiding van weer andere zwemmers.

In de krant werd er destijds steeds heftig gediscussieerd over de vraag of het zwemmen in de Domineekreek wel gezond was. Het was namelijk een kanaal met een sluis in de buurt van Beekhuizen die slechts eens in de zoveel weken werd opengezet om te 'spuien'. De tegenstanders van het zwemmen vonden dat dit stilstaand water was en bilharzia veroorzaakte waartegen meester Campagne en zijn medestanders zich steeds heftig verweerden.

Ik heb nooit kunnen afzwemmen bij meester Campagne want tijdens een verblijf van mijn stiefvader in de stad verklaarde hij plotseling dat hij met meester Campagne zou gaan praten om mij zwemmen te leren. Hij bleek een vriend van de man te zijn. Ik natuurlijk hevig geschrokken dat het bedrog aan het licht zou ko-

men. Tot grote verbazing van een ieder bleek ik mijn belangstelling voor het zwemmen te zijn kwijtgeraakt.

Culturele leven

HET CULTURELE LEVEN was in die tijd nauwelijks ontwikkeld. Je hoorde zo nu en dan van een toneelgezelschap dat een enkele keer een voorstelling gaf. Er stond een schouwburg aan de Wagenwegstraat Thalia genaamd. Daar werden soms films vertoond. Ze heette een tijdlang zelfs Cinema Royal.

Je had drie gymnastiekverenigingen: Thesos onder leiding van Deekman: Tonido onder leiding van een oom van me George Vervuurt geheten; tenslotte een katholieke vereniging UDI genaamd die onder leiding van baas Niekoop stond. Deze man had een houten been maar wat hij aan rekstok of ring kon doen grensde aan het ongelooflijke. Deze verenigingen gaven weleens uitvoeringen.

Het land telde zegge en schrijve een radiostation DE AVROS (Algemene vereniging radio omroep Suriname). Ze zond uit van vijf uur in de middag tot om en bij tien uur 's avonds. Een tijdlang was ik belast met het ophalen (op de fiets) van de ANP nieuwsberichten bij de heer Arthur May aan de Grote Combéweg om ze af te geven bij het station in de Cultuurtuin. (Eerst Gravenstraat).

Radios om de uitzendingen van de AVROS op te vangen waren er trouwens weinig, daarom plachten degenen die er een hadden haar keihard aan te zetten

zodat de burens ook konden meegenieten. Het geluid van de radios viel veelal tot op straat te beluisteren.

Wij jongeren maakten onze eigen radios in sigarendozen. De kunst keken wij van elkaar af. Dat waren radios met een enkele lamp en je moest ernaar luisteren met behulp van een koptelefoon. Het was iets geweldigs wanneer na dagen van noeste arbeid plotseling gekraak en geluid uit zo'n ding kwam. De meer geavanceerden maakten zelfs radios met twee lampen die hun geluid via een speaker brachten.

Er waren twee bioscopen: theater Bellevue bij het Spanhoek toebehorend aan Emile de la Fuente en Cinema Luxor bij het Sivaplein van de gebroeders Karamat Ali. Het trottoir voor Bellevue en Luxor was hoofdkwartier en verzamelplaats voor de Surinaamse jeugd vanaf twaalf jaar die daar steeds te vinden was om er te babbelen over de meisjes, over voetballen, over films en vooral over wegwezen. Wilde je je vrienden ontmoeten dan ging je naar Bellevue. Bleken ze daar niet te zijn dan liep je door naar Luxor en meestal was het dan wel raak. Er kwamen alleen jongens want het was niet gebruikelijk dat meisjes zich op straat ophielden.

De katholieke jongens hadden het Patronaat aan de Monseigneur Wulffingstraat waar ze konden biljarten, sjoelbakken, tafeltennissen, dammen etc. maar de tent sloot meestal al tegen een uur of acht. Dan moesten ze dan verder maar bij Bellevue en Luxor hun heil zoeken.

Zo tegen het eind van de oorlog werd Spes Patriae opgericht door een paar oudere jongens (zoals August Biswamitre, Eddy Bruma e.a.) om de niet katholieke jeugd ook een home te bieden en het rondhangen bij de bioscopen tegen te gaan. Ze hadden hun clubgebouw aan de Keizerstraat aan het begin van de Jodenbreestraat.

De filmvoorstellingen begonnen veelal om half negen en soms ook wel om acht uur. De prijzen bedroegen door de week veertig cent derde rang, zestig cent tweede rang, en een vijf en twintig eerste rang. Je had boven loge en box tegen hogere prijzen maar daar kwamen wij als jongens natuurlijk nooit. De weekend prijzen bedroegen respectievelijk vijftig cents, vijf en zeventig cents en een gulden vijftig.

De bioscopen waren weekends meestal vol en door de week praktisch leeg want geld om elk ogenblik naar de bios te gaan was er natuurlijk niet. Om de zaak aantrekkelijk te maken werden daarom door de week vaak twee filmen op een avond vertoond tegen de prijs van een.

Het boren was schering en inslag. Meestal gelukte het pas in de pauze op het erf te geraken want het barstte er van de suppoosten en de muren waren ook niet laag. Was het je gelukt op het terrein te komen dan was de rest kinderspel. Je ging na de pauze gewoon met de stroom mee naar binnen. Ik heb het eens bij Bellevue geprobeerd om de sensatie te ondergaan maar vond het achteraf beschouwd toch niet zo geweldig. Toen ik eindelijk binnen geraakte was de film al bijna afgelopen.

Ik ging altijd naar de tweede rang. Maar je had van die snobistische jongens zoals mijn vrienden Max Sordam en Paul Themen (en ook de meeste 'voorjongens' van Spes Patriae) die het beneden hun waardigheid achtten daar te worden gezien. Die kochten een eerste rangs kaartje dat twee keer zoveel kostte en gingen dan in de pauze geld boemen bij degenen die tweede rang zaten om een coca cola (een dubbeltje per fles) en een krentenbol van een stuiver te kunnen kopen. Als je tweede rang zat hield je ook nog genoeg geld over om in een van de restaurants daar in de buurt, cookshops geheten, een

portie eten te kopen. Dat kostte toen veertig cents en heette dan ook derde rang. Je zei dan: 'Omoe (zo werden alle Chinezen genoemd) geef me een derde rang'. Dan kreeg je een portie rijst met kip. Voor een kwartje kreeg je een portie Tjauw Mien. Voor een dubbeltje kreeg je een bord rijst omgeroerd in de jusresten van een wok. Of je kocht een brood met zoutvlees 'stel' geheten voor twintig cents. De winkel van Tjottie net tegenover Luxor was beroemd in die tijd voor zijn zoutvlees met brood.

Er werden ook kindervoorstellingen gegeven op vrijdags van vijf tot acht met Tarzan films, films als Boys Town, Cowboyfilms e.d. maar dat was meer iets voor de meisjes en de heel kleintjes. Zodra je de leeftijd van een jaar of twaalf had bereikt wilde je al niet meer naar kindervoorstellingen toe. In de films voor volwassenen werd tenminste gezoend (verder gingen ze meestal niet). Zo eenvoudig was dat echter niet. De wet schreef voor dat je geloof ik achttien moest zijn of zestien ik wil er vanaf wezen. Maar niemand kon aan je gezicht zien hoe oud je werkelijk was en identiteitsbewijzen kende men niet. Eén methode was om er met een volwassene heen te gaan die voor je kon instaan. Vaak kwam de politie binnen voor controle en werden er een paar jongens onder luid protest uit de zaal verwijderd. En als je de pech had klein van postuur te zijn was je de sigaar want je werd er elk ogenblik uitgegooid.

Vooraf seriefilms waren zeer in trek. Die duurden vier uren lang, soms zelfs nog langer. Dan zat je in de bioscoop van zeven uur tot bij enen. Ze bestonden uit een en dertig delen. Beroemde voorbeelden: Blake of Scotland Yard; G Men versus the Black Dragon; The Dead End Kids; The Mark of Zorro etc. Meestal werden er eerst vijftien delen vertoond; een week daarna de resterende zestien delen en weer een week daarna de

gehele film. Het was niet eenvoudig een kaartje te bemachtigen voor deze films want met name de Javanen waren verzot op ze. Die kwamen al voor dag en dauw in de stad aan uit de districten en posteerden zich voor het loket om kaarten te kopen. Daarna namen ze rustig plaats op de trottoirbanden voor de bioscoop en bleven daar de gehele dag zitten tot 's avonds. Het was blijkbaar zinloos om terug te gaan naar huis om in de vooravond terug te keren. Het was koddig hun commentaren te beluisteren want geen hunner verstond een woord Engels. Wonderlijk. Meestal moesten ze de kaarten zwart kopen. Men verdacht de gebroeders Karamati Ali ervan de kaarten aan hun suppoosten voor zwarte verkoop af te staan om de winst te verdelen (over deze winst behoefde geen ver makelijkheids belasting aan de overheid te worden afgedragen).

De seriefilms werden vrijwel nooit twee keer ver toond, want de ontknoping was meestal ongelooflijk net als bij de Agatha Christie detectives en als werd verklapt wie de dader was was de hele jus van de film eraf.

Zoals gezegd ging je niet elk ogenblik naar de bioscoop want daarvoor had je nu eenmaal niet genoeg geld. Was de film begonnen dan ging je naar huis tenzij er ergens een fuif was. Daar ging je dan naar toe met iemand die een uitnodiging had of je ging 'boren'. Dat was ook een bekende sport. Je onderzocht wie het feestvarken was en trachtte je een beeld te vormen van de familierelatie. Dan stapte je pardoes naar binnen om de persoon te omhelzen en allerhartelijkst te feliciteren daarbij verklarend dat je de neef was van de oom van de tante van de kleinzoon van de jarige. Dat zat meestal wel snor want voordat de familierelatie was uiteengerafeld was je al aan het dansen of je te goed aan het doen aan al de drankjes en versnaperingen die er meestal zat voor-

handen waren. Soms bleken er meer borromangs te zijn dan genodigden en sommige mensen hadden daar wel moeite mee. Vooral als de borromangs je feest ook nog verstoorden met moderne dansen zoals jive waarvoor een enorme ruimte vereist is om aanslagen op de ledematen van mededansenden te voorkomen. Ik herinner mij een fuif bij een politiemans aan huis. Op een gegeven moment sprong hij boven op een tafel en zei: 'Ik verzoek degenen die niet zijn uitgenodigd de zaal te verlaten.' Niemand die daarop reageerde. De man werd daarop zo boos, hij schoot zijn pistool leeg in het plafond. Nou toen schoten zowel genodigden als ongenodigden de deur uit.

Onze groep was zeer populair omdat wij de feestvreugde verhoogden met gitaarmuziek en zang en moppentappen daarom waren wij overal geziene gasten.

Behalve een film zo nu en dan en een fuif zo nu en dan was er waarlijk geen bliksem te beleven in de stad. Paramaribo is op zich al een duistere bedoening maar door de oorlog kwam daar een dimensie bij door de blackout. Licht mocht niet naar buiten schijnen. De Gonggrijpstraat had voor de oorlog om de honderd of meer meters een gaslantaarn die elke dag door een man die op zijn fiets langskwam werd ontstoken door aan iets te trekken met een lange stok en een haak. Toen de oorlog uitbrak werd dit ook nagelaten. Het was dus een lugubere boel. Bovendien zijn de Surinamers bijgelovig op de koop toe en als de dood voor spoken en demonen. We hadden die in soorten. De bakroes. Dat waren kleine mannetjes met een groot waterhoofd die door hun neus spraken; de libbas waren vrouwelijke geesten die in vodden rondliepen en de azimmas die in een vleermuis konden veranderen en je bloed uitzogen. Verder had je de jorkas (ik weet niet meer hoe die eruit zagen) en een andere categorie die instaat was uit zijn of haar vel te

kruipen. Niemand die er niet een bad gezien of iemand kende die er eentje had gezien en de verhalen klonken veelal zeer overtuigend. Het geloof in boze geesten werd in de hand gewerkt door Dracula en dergelijke films. Als er weer eens zo'n film in Suriname was vertoond kon je weken daarna mensen s avonds op straat zien rennen om thuis te komen steeds een blik achter zich werpend of met het colbert binnenste buiten gekeerd (een probaat middel om geen geesten te zien) steeds kruistekens slaand onder het lopen. Zo diep zat de schrik erin. Daarom gingen slechts weinigen alleen naar de bioscoop. Beweerd werd dat tweelingen en mensen die met de helm geboren waren zoals ik, het vermogen bezaten om spoken te zien. Helaas is dat mij nooit mogen gelukken.

Over spoken gesproken. Ik sliep als ik naar de bioscoop of een fuif ging veelal bij een neef in de Nieuwe Charlesburgweg. Hij en ik haalden soms de volgende grap uit. We gooiden met groene guavas of awarrapitten naar voorbijgangers die 's nachts langskwamen. Je had twee reacties. Sommigen kafferden het vermeende spook dat hen belaagde luidkeels uit (dat was een goede afweer tegen spoken), alvorens het op een lopen te zetten. Anderen gingen er ogenblikkelijk pijlsnel vandoor. De volgende dag kon je de vreemdste verhalen in de straat horen over spoken die weer eens tekeer waren gegaan. Het ene nog vreemder en overtuigender dan het andere. En je behoefde echt aan niemand te vertellen dat jij voor spook had gespeeld want men geloofde je toch niet. Men speculeerde slechts over de mensen die door de Wilde Jager waren uitgekozen om naar het Hiernamaals te vertrekken.

Ik haalde eens de volgende grap uit met mijn vriend Walter Reiziger. Ik mocht voor een keertje de fiets van mijn grootvader lenen; een antiek ding voorzien van een petroleum lantaarn die een amechtig licht uit-

straalde en waarvan de walm je gezicht helemaal zwart maakte als je je over het stuur heen boog. Ik plaatste die achter een boom in de Burenstraat en ging hem bij Luxor begroeten toen hij van de film kwam. Hij dolgelukkig toen hij me zag want hij dacht dat hij gezelschap had gevonden om mee naar huis te gaan. Hij woonde twee huizen verderop bij mij in de straat.

‘Ik slaap vanavond bij mijn neef,’ zei ik.

Hij ging teleurgesteld alleen op stap nadat wij afscheid van elkaar genomen hadden. Nauwelijks had de duisternis hem opgeslokt of ik stapte op de fiets, reeds de Burenstraat door, de Rust en Vredestraat in tot de Keizerstraat en kwam zo weer in de Zwartenhovenbrugstraat terecht precies op tijd om hem welgemoed en hardop flui tend te zien aankomen. Hij natuurlijk stomverbaasd mij daar op de hoek te zien staan. Ik pretendeerde hem voor het eerst die dag te zien en verklaarde dat ik bij mijn neef ging slapen. Nauwelijks had hij weer afscheid genomen of ik stapte weer op de fiets, reed de Keizerstraat door, de Rust en Vredestraat in tot de Gravenstraat en weer terug naar de hoek van de Stoelmanstraat. Hij kreeg bijna een hartstilstand toen hij me zag staan en zette het op een lopen zo hard dat hij het glansrijk van de ezel van Matapsingh zou hebben gewonnen. Helemaal naar zijn huis toe. Zijn huisgenoten vertelden dat hij daar aankwam met schuim in de mond, brabbelend als iemand die zijn verstand verloren had over een spook dat hij gezien had. En een ieder die zijn verhaal aanhoorde hield er vast rekening mee dat passage voor mij geboekt was naar Hades. Ik had achteraf veel spijt van mijn grap.

Oorlogstijd

DE OORLOG IS SURINAME niet onopgemerkt voorbijgegaan. Men vreesde steeds voor een aanval van het Vichy leger of van de Nazis via Frans Guyana om de bauxietproductie in Suriname die doorslaggevend was voor de geallieerde oorlogsinspanning lam te leggen. Dat zag je aan veel dingen. Om te beginnen ontstond er schaarste aan veel artikelen, niet alleen aan niet noodzakelijke zoals pispotten, maar ook aan eerste levensbehoeften zoals suiker en spijsolie. Die kwamen op de bon en elk gezin kreeg recht op een beperkte hoeveelheid. Er kwamen lange rijen voor winkels om een beetje te bemachtigen wanneer er weer een hoeveelheid beschikbaar was. Verder merkte je dat aan de schuilkelders die hier en daar waren aangelegd. Op het terrein van Patronaat, de katholieke voetbalbond aan de Prins Hendrikstraat bijvoorbeeld. Dat waren eigenlijk geen kelders maar een soort loopgraven want ze bevonden zich boven de grond en waren gemaakt van zware balken met een talud van aarde. In de Tourtonnelaan had je er ook een. Periodiek werden er alarmoefeningen gehouden met loeiende sirenes en moest je schoolsgewijs en klassegewijs naar een schuilkelder rennen en daarin blijven tot het sein voor veilig weer had geklonken. Je had op Zorg en Hoop een

vliegveld voor Blimps, een soort Zeppelins die de gehele dag boven de Oceaan en het Surinaamse luchtruim zweefden om uit te kijken naar Duitse onderzeeboten.

Amerikaanse en Puertoricaanse troepen werden in het land gelegerd. Ze hadden hun clubgebouw USO genaamd op het Kerkplein. Over het algemeen waren het aardige lui die je soms kauwgum gaven of je kon ze vragen om kauwgum voor je te kopen in hun kantine want dat produkt was zeer schaars. De Puertoricanen introduceerden Latijns Amerikaanse muziek. Elke week gaven ze via de AVROS een concert dat veel beluisterd werd.

Bijna alle weerbare mannen boven de achttien waren onder de wapenen geroepen en verbleven in militaire kampementen verspreid over stad en land. Bijvoorbeeld in Moengo, Albina en Zanderij. Doordat de rassen veelal bij elkaar werden gehouden versterkte dit de etnische fragmentatie van het land en ging een geweldige kans verloren om de Surinamers tot een eenheid om te smeden.

Je had een kampement in de Tourtonnelaan speciaal voor de Hindostanen. Het was een koddig gezicht ze te zien exerceren. Voor de meeste was het de eerste maal dat ze schoenen droegen. En het viel niet mee om de zware soldaten laarzen van de grond te tillen. Ook de Javanen moesten eraan geloven. Aanvankelijk beschouwden ze de hele happening als een reuze mop en meenden te allen tijde zodra ze daartoe zin hadden naar huis te kunnen gaan. Totdat een paar speciaal uit Indonesie aangekomen potige Hollanders hen in hun eigen taal duidelijk maakte dat het menens was. Toen gingen ze ook strijken met alle prijzen die met exerceren konden worden gewonnen.

Heel anders verging het een groep Wayana India

nen die vanuit het diepe oerwoud gewapend met pijl en boog en speren en beschilderd met oorlogskleuren in de stad verscheen om de Koningin te bevrijden uit handen van die duivelse Nazis. Eerst werden ze gehuisvest in de Cultuurtuin, later in de Combé. De gehele dag zaten ze pijp te roken voor hun tenten en in het zand hun krijgsplannen uit te tekenen, vanachter een prikkeldraadversperring aangegaapt door nieuwsgierigen die elke dag in drommen daar kwamen om naar deze vreemde snuiters te kijken die naar beweerd werd kannibalen waren. Ze ver dwenen weer na een paar weken. Sommigen beweerden dat ze boos waren geworden wegens het uitblijven van actie, anderen zeiden dat men hun eindelijk ervan had kunnen overtuigen dat het niet zo'n vaart liep met de vorstin en dat men ze wel degelijk zou verwittigen als hun diensten vereist waren. Voor ons jongens ging de tweede wereldoorlog vrij ongemerkt voorbij. De ouderen zowel mannen als vrouwen die niet onder dienst waren kwamen terecht bij de zogenaamde Stads en Landwachten die hun kampement hadden in de Cultuurtuin net tegenover het Stadion. Wat ze daarbij uitspookten, ik zou het niet weten. Ik had niet de indruk dat zij bewapend waren. Hoogtepunten waren er niet, anders zou het zijn de aankomst van Prins Bernhard in Suriname die een defilé afdamde van de Surinaamse jeugd. Ik mocht het vaandel van de Christelijke School dragen en was daar apetrots op. De oorlog schiep een nieuwe mogelijkheid het land te ontvluchten. Sommigen vertrokken als 'gunners' op de schepen die convooien begeleidden. Anderen vertrokken Aziëwaarts om de Japanners te bevechten. Alleen de Indianen en Bosnegers waren van militaire dienst vrijgesteld. Waarom mag Joost weten. Maar die halen de schade nu wel in.

Over de auteur

Don Walther Donner werd in 1929 in Paramaribo de hoofdstad van Suriname geboren. Hij vertrok even na de tweede wereldoorlog naar Aruba om er te werken en naar school te gaan. In 1951 ging hij naar Nederland voor verdere studie. Na de HBS doorlopen te hebben, ging hij economie studeren aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Hierna studeerde hij rechten aan de Universiteit van Amsterdam. Deze studie werd vroegtijdig afgebroken toen de schrijver in 1957 naar Curacao vertrok om er een functie in het ambtelijke te gaan bekleden. Op dit eiland voltooide hij ook zijn rechtenstudie. In 1960 vertrok hij weer naar Nederland om er te werken aan zijn proefschrift over het bankwezen op de Nederlandse Antillen onder leiding van de toen welbekende professor G.M. Verrijn Stuart. Hij promoveerde in 1961 aan de Universiteit van Amsterdam op het proefschrift *The Financial Mechanism of the Netherlands Antilles*. Na een korte tijd in diplomatieke dienst werkzaam te zijn geweest vertrok hij in 1963 naar Suriname, deed een mislukte gooi naar de politiek, (wordt door velen verantwoordelijk gesteld voor het debacle van Johan Adolf Pengel in 1969), was vervolgens hoogleraar aan de Juridische Faculteit van de Universiteit van Suriname. In 1974 vertrok de schrijver weer naar Nederland en vandaar naar diverse landen zoals Barbados, de Verenigde Staten en Costa Rica waar hij hoogleraarschappen bekleedde aan diverse universiteiten. Hij woont momenteel in Costa Rica waar hij Internationale economische betrekkingen doceert.

Hij heeft behalve boeken en artikelen over eco-

nomische vraagstukken (Een kleine greep: Suriname en de EEG, Central Banking in Surinam, El Efecto Economico de la Asociacion de Surinam con el Mercado Comun Europeo) en een zeer bekend boek bestemd voor studenten over het schrijven van scripties dat in diverse talen vertaald werd (Scripties schrijven met gemak) talrijke romans geschreven die voornamelijk in het Engels, maar ook in het Nederlands en het Spaans verschenen. (Onder pseudoniem Don Walther en Jefferson William). Een greep: The Politicians, Politics Pays, But your Honour, The Shadow of The Past, The Case of the Hairy Grotto, (Ook in het Spaans onder titel El Caso de la Cueva Peluda), Het Noodlot, Maar Edelachtbare. The Road to Riches.

Zijn boeken hebben alle hetzij een juridische hetzij een politieke achtergrond met als plaats van handeling een fiktief land Bellicosario geheten gelegen in het Caraïbische gebied, waarin veel mensen Suriname menen te moeten herkennen, hetgeen door de schrijver steeds hardnekkig ontkend wordt.